

TIJDEN VERANDEREN?

EVALUATIE EXPERIMENT RUIMTE IN ONDERWIJSTIJD 2020-2025

EINDRAPPORT

seo • economisch onderzoek

Oberon
onderzoek | advies

AUTEURS

DJOERD DE GRAAF, EMINA VAN DEN BERG EN KOEN VAN DER VEN (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)
WENDY DE GEUS, ANKE SUIJKERBUIJK EN DENIZ PARLAYAN (OBERON)

IN OPDRACHT VAN

HET MINISTERIE VAN OCW

Samenvatting

Ruimte in onderwijstijden kan leiden tot meer maatwerk voor leerlingen en een aantrekkelijker school voor leerkrachten en ouders mits randvoorwaarden als een duidelijke, gedragen visie en een goede organisatie op orde zijn. Deelnemers aan het experiment Ruimte in Onderwijstijd willen dan ook graag dat de geboden ruimte wettelijk wordt verankerd.

ERiO-scholen maken vooral gebruik van de afwijking van de landelijk vastgestelde vakanties

Sinds het schooljaar 2020-2021 hebben 20 basisscholen in het experiment Ruimte in Onderwijstijd (ERiO) de mogelijkheid gekregen om op drie punten af te wijken van de wetgeving. De afwijking van landelijk vastgestelde vakanties komt daarbij het meest voor. In het laatste schooljaar van ERiO, 2024-2025, maken 14 deelnemers daar gebruik van. Daaronder vallen zeven scholen die eerder deelnamen aan het experiment Flexibiliseren Onderwijstijd (EFO). Via ERiO konden zij hun werkwijze voortzetten. Bij de niet-EFO-scholen valt op dat een drietal weliswaar flexibele onderwijstijden aanbiedt, maar dit doet in de (tweede week) meivakantie, herfstvakantie en voorjaarsvakantie. Daarmee wijken ze feitelijk niet af van de huidige wettelijke regels. Tien ERiO-scholen hebben daarnaast meer dan het landelijk voorgeschreven maximum van zeven schoolweken per jaar met minder dan vijf schooldagen (gebroken schoolweken), de tweede afwijking. De invulling daarvan verschilt. Er zijn scholen die voor alle leerlingen meer dan zeven gebroken schoolweken aanbieden. Bij andere scholen is het afwijken van het maximale aantal toegestane gebroken schoolweken een gevolg van de flexibele vakanties, waarbij het mogelijk is om snipperdagen op te nemen. Slechts twee scholen maken gebruik van de derde afwijking van de wettelijke regels: het inzetten van andere professionals voor een beperkt deel van de onderwijstijd. Vier aanvankelijke ERiO-deelnemers zijn om uiteenlopende redenen eerder gestopt of zelfs nooit begonnen met het experiment.

Bij de juiste organisatorische randvoorwaarden leidt de geboden ruimte tot meer maatwerk...

Het hoofddoel van ERiO is dat de geboden ruimte aan scholen positief bijdraagt aan de onderwijskwaliteit. Van belang is verder dat er geen ongewenste neveneffecten optreden, zoals verslechtering van kansengelijkheid, werkdruk en doelmatigheid. Ondanks dat de onderwijskwaliteit niet bij alle ERiO-scholen is toegenomen, lijkt er bij de juiste organisatorische randvoorwaarden (zoals een goed werkend registratiesysteem, goed zicht op individuele leerlijnen en een goede personele organisatie) meer ruimte te ontstaan voor individuele aandacht en maatwerk. Dat komt ook de kansengelijkheid ten goede. Ook de Inspectie van het Onderwijs ziet een overwegend positief beeld aangaande de onderwijskwaliteit. Hoewel de Inspectie niet heeft gekeken naar een verbetering van de onderwijskwaliteit, concludeert ze dat de kwaliteit van de meeste standaarden vergelijkbaar zijn met scholen die niet de ruimte in onderwijstijd hebben gekregen. Wel geeft ze daarbij mee, dat de scholen goed onderzoeken hoe de resultaten tot stand zijn gekomen, zodat ze hun beleid kunnen aanpassen als de organisatie van de school het leerrendement van de leerlingen in de weg zit. De flexibele onderwijstijden stellen hoge eisen aan de professionaliteit van onderwijsgevend personeel, wat bij scholen die het minder goed voor elkaar hebben leidt tot extra werkdruk. Dat geldt niet voor de scholen die andere professionals inzetten, de derde afwijking. Leerkrachten op deze scholen geven juist aan dat ze hierdoor minder worden belast. Eventuele benodigde extra bezetting tijdens vakanties of voor andere professionals brengt doorgaans extra kosten met zich mee voor de ERiO-deelnemers.

...en maakt het de scholen aantrekkelijker voor leerkrachten, leerlingen en ouders

Als de diverse organisatorische aspecten van het onderwijs op orde zijn, dan hebben de flexibele onderwijstijden een positief effect op de professionaliseringsruimte van leerkrachten en is de school een aantrekkelijke plek om te werken. Ook voor ouders maken de flexibele schooltijden de scholen heel aantrekkelijk. Het geeft ze meer ruimte voor arbeids- en ouderparticipatie en de mogelijkheid om vakanties op te nemen op een voor hen geschikt moment. Leerlingen ervaren door flexibele onderwijstijden meer ontspanning. Hierdoor bestaat immers de mogelijkheid om (een deel van) een dag vrij te nemen wanneer daar ze daar behoefte aan hebben. Niet elke leerling heeft daar profijt van. Sommige leerlingen zijn meer gebaat bij een vaste structuur en regelmaat, iets dat onder druk kan komen te staan door flexibele onderwijstijden. Ook vergt de geboden flexibiliteit betrokkenheid van ouders en het vermogen om aan te voelen wat hun kind nodig heeft en hiernaar te handelen. Verder wordt het als positief ervaren dat leerlingen en leerkrachten elkaar vaker groep-overstijgend ontmoeten.

ERiO-deelnemers willen graag dat de geboden ruimte wettelijk wordt verankerd

Vrijwel alle scholen spreken de wens uit dat de mogelijke afwijkingen binnen ERiO wettelijk worden verankerd. De tevredenheid met deze afwijkingen is dan ook groot. Om succesvol gebruik te kunnen maken van de geboden flexibiliteit dienen scholen wel te voldoen aan randvoorwaarden als een duidelijke, gedragen visie en werken met individuele leerlijnen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	5
1.1 Experiment Ruimte in Onderwijstijd	5
1.2 Monitor en evaluatie van het experiment	7
1.3 Achtergrondschets en leeswijzer	9
2 Deelname interventies	11
3 Hoofresultaten experiment	15
3.1 Onderwijskwaliteit	15
3.2 Kansengelijkheid	18
3.3 Financiering van het onderwijs	20
3.4 Werkdruk	21
4 Andere resultaten voor scholen/leerkrachten	25
4.1 Organisatie van het onderwijs	25
4.2 Ruimte voor professionalisering	27
4.3 Aantrekkelijkheid voor leerkrachten	28
5 Andere resultaten voor leerlingen/ouders	31
5.1 Welbevinden leerlingen	31
5.2 Aantrekkelijkheid voor leerlingen/ouders	33
5.3 Arbeids- en ouderparticipatie ouders	35
6 Toekomst	37
6.1 Wettelijke verankering	38
6.2 Geen wettelijke verankering	39
6.3 Randvoorwaarden	40
Bijlage A Responsanalyse enquêtes	43
Bijlage A.1 Personeelsenquête	43
Bijlage A.2 Ouderenquête	43
Bijlage B Beknopte schoolportretten van de deelnemende scholen	44

1 Inleiding

Wat is de impact van het experiment Ruimte in Onderwijstijd? En in hoeverre hangen de behaalde resultaten af van hoe de scholen het experiment gestalte geven? Dit rapport beschrijft de eindevaluatie van het monitor- en evaluatieonderzoek dat van 2020 tot en met 2025 het experiment volgde.

Veel scholen zijn overgestapt op een nieuw model voor de indeling van de schooldag en de schoolweek. In tien jaar tijd is het percentage scholen met een traditionele dagindeling (met een lange middagpauze en een vrije woensdagmiddag) gehalveerd.¹ Veel afwijkingen zijn ook wettelijk toegestaan. Dat geldt niet voor het afwijken van de landelijk vastgestelde vakanties en het afwijken van de vijfdaagse schoolweek. Het ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) heeft hiermee geëxperimenteerd, in combinatie met het afwijken van een gedeelte van de onderwijsbevoegdheid.

Het ministerie van OCW heeft SEO in combinatie met Oberon opdracht verleend om voornoemd experiment te monitoren en te evalueren. Het onderzoek bestaat uit drie delen: een procesevaluatie die kijkt naar de manier waarop de scholen invulling geven aan de ruimte in onderwijstijd, een impactevaluatie die de behaalde resultaten van het experiment in kaart brengt en een verklarende evaluatie die een verbinding legt tussen de invulling van de scholen (procesevaluatie) en behaalde resultaten (impactevaluatie). Dit rapport beschrijft de eindresultaten en gaat in op de (on)succesvolle aspecten van hoe scholen het experiment gestalte geven, oftewel de impact- en verklarende evaluatie. Deze rapportage vormt daarmee het sluitstuk van het onderzoek en bouwt voort op de achtergrondschets van het experiment: 'Andere tijden', dat in de beginfase van het onderzoek is verschenen. Dat rapport ging meer in op het proces.²

1.1 Experiment Ruimte in Onderwijstijd

Per 1 augustus 2020 is een nieuw experiment van start gegaan in het basisonderwijs: het experiment Ruimte in Onderwijstijd (ERiO). Dit experiment is onderdeel van het programma Ruimte voor Regie, waarmee twee vragen worden onderzocht:

- Hoe kan de ruimte in de invulling en organisatie van onderwijstijd binnen de wet- en regelgeving beter gebruikt worden?
- Welke (mogelijke) extra ruimte hebben basisscholen nodig zodat zij meer regie voelen en nemen in de inrichting en organisatie van de onderwijstijd?

¹ Willemsen, A. & Van Grinsven, V. (2020). Nieuwe schooltijden in het basisonderwijs. DUO Onderwijsonderzoek.

² De Graaf, D., Van den Berg, E., Van der Ven, K., De Geus, W., Suijkerbuijk, A., & Van Der Vegt, A. (2021). Andere tijden, Achtergrondschets en eerste meting monitor Experiment Ruimte in Onderwijstijd. (SEO-rapport 2021-06). SEO Economisch Onderzoek/Oberon.

ERiO ligt in het verlengde van het EFO (Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd); zie Box 1.1. Het nieuwe experiment is er onder andere gekomen op verzoek van de Tweede Kamer (motie Rudmer Heerema)³. Deelnemende scholen mogen op drie punten afwijken van de wetgeving:

1. Afwijken van de landelijk vastgestelde vakanties;
2. Afwijken van de vijfdaagse schoolweek;
3. Afwijken van een gedeelte van de onderwijsbevoegdheid: maximaal circa tien procent van de onderwijstijd kan door een andere professional dan een bevoegde leerkracht worden ingevuld.

Voor deelname aan ERiO zijn 20 scholen geselecteerd.⁴ Scholen hebben hiertoe tussen 1 en 31 mei 2020 een plan ingediend. Scholen die deelnamen aan het EFO, waarvan de onderwijskwaliteit als voldoende is beoordeeld, kwamen als eerste in aanmerking voor deelname. Dit betreft zeven scholen, in dit rapport EFO-scholen genoemd. Van de andere inschrijvers hebben scholen met de waardering 'goed' voorrang gekregen, is er gerangschikt op volgorde van aanmelding en gelet op regionale spreiding.

Box 1.1 Voorgeschiedenis EFO (Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd)

Met het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd werd afgeweken van de landelijk vastgestelde vakanties en het maximale aantal vierdaagse schoolweken. Het experiment startte in 2011. Initiatief tot het experiment is genomen naar aanleiding van het vernieuwende initiatief van De School in Zandvoort, die 50 weken per jaar open was, terwijl de schooldagen in de vakantieperiode niet als onderwijstijd gerekend mocht worden. Ook bood De School de mogelijkheid tot een vierdaagse schoolweek. Toenmalig onderwijsminister Van Bijsterveldt besloot om een experiment te starten rond flexibele onderwijstijden. Tien scholen kregen ruimte om te experimenteren. EFO is drie jaar lang gemonitord door Regioplan (schooljaren 2011/12, 2012/13 en 2013/14). De Inspectie van het Onderwijs heeft tweemaal een thematisch onderzoek gedaan, in 2014 en 2018.

De monitor van Regioplan geeft een beeld van de waardering van het experiment. De tevredenheid overheerste, zowel onder onderwijspersoneel, leerlingen als ouders. Wel noemden de leerkrachten de toegenomen werkdruk een aandachtspunt. Het onderzoek van de Inspectie was minder positief. In 2014 constateerde de Inspectie dat één school zwak was en een andere zeer zwak. In 2018 benoemde de Inspectie dat na acht jaar experimenteren 5 van de oorspronkelijke 12 scholen door kwaliteitsproblemen uit het experiment zijn gestapt. Daarnaast hadden nog 2 scholen ingrijpende maatregelen getroffen om de kwaliteitsproblemen het hoofd te bieden. De conclusie was dat het flexibiliseren van de onderwijstijd direct negatieve gevolgen heeft voor de inrichting van het onderwijs.

Toenmalige onderwijsminister Slob onderschreef deze conclusies in zijn Kamerbrief van 2 april 2019. Het loslaten van wettelijke bepalingen brengt risico's met zich mee. Weliswaar waren enkele scholen, waar sprake was van een sterke schoolorganisatie en een goed doordachte aanpak, erin geslaagd de onderwijskwaliteit te borgen, bij andere scholen was dit niet gelukt. De minister besloot daarom het experiment te beëindigen per 1 augustus 2020. Omdat het experiment op sommige scholen wel goed was verlopen, vond er mede op verzoek van de Tweede Kamer een 'doorstart' plaats in de vorm van ERiO.

³ Kamerstuk II vergaderjaar, 2019-20, 31 293, nr. 501.

⁴ Niet alle scholen hebben de gehele looptijd aan het experiment deelgenomen (zie Hoofdstuk 2).

1.2 Monitor en evaluatie van het experiment

Aan de Tweede Kamer is toegezegd het experiment gepaard te laten gaan met het voorliggende monitor- en evaluatieonderzoek. Het onderzoek hanteert een *mixed methods* benadering en bestond uit de volgende onderdelen:

- analyse onderzoeken en beleidsstukken;
- analyse ingediende plannen;
- interviews met schoolleiders;
- (online) schoolbezoeken;
- (online) enquêtes onder onderwijspersoneel;
- (online) enquêtes onder ouders.

Deze onderdelen beschrijven we hieronder in meer detail.

Analyse onderzoeken en beleidsstukken

De basis van het onderzoek wordt gevormd door de achtergrondschets. Hiervoor zijn destijds verschillende bronnen geraadpleegd. Belangrijke input vormden de beleidsregel zoals gepubliceerd in de Staatscourant⁵ en de Kamerbrieven omtrent ERIO⁶, inclusief de motie van Rudmer Heerema c.s.⁷. Daarnaast zijn onder meer verschillende documenten bestudeerd van de evaluatie van het vorige Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd, zoals de evaluatie van Regioplan en de evaluatie van de Inspectie van het Onderwijs (Inspectie van het Onderwijs, 2018) en de Kamerbrieven die melding maken van de uitkomsten van het vorige experiment⁸. De achtergrondschets is voor verdere toetsing besproken met de bij het experiment betrokken beleidsmedewerkers van het ministerie van OCW en voorgelegd aan een zestal scholen.

Tegen het einde van de looptijd van het experiment (schooljaar 2024-2025) is ook een thematisch onderzoek uitgevoerd door de Inspectie van het Onderwijs naar de onderwijskwaliteit van de deelnemende scholen. De belangrijkste resultaten daarvan komen in deze eindrapportage aan de orde.

Analyse ingediende plannen

De scholen die deelnemen aan het experiment hebben voor 31 mei 2020 een plan ingediend. Deze plannen bevatten de volgende informatie:

- het doel, de maatregelen en de gewenste resultaten van 1 of meer van de 3 onderdelen van het experiment;
- hoe de flexibele onderwijstijd past in de visie en filosofie van de school; de regels voor en planning van de schooltijden, de vakanties en de mogelijke persoonlijke roosters van leerlingen;
- de plannen voor de inzet van personeel en de manier waarop het team wordt betrokken;
- het toelatingsbeleid van de school om te zorgen voor gelijke kansen.

De ingediende plannen zijn geanalyseerd, waarbij is bekeken in hoeverre er sprake is van variatie tussen de deelnemende scholen in gekozen aanpakken en welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen. Ook deze informatie hebben we beschreven in de achtergrondschets.

⁵ Staatscourant. 2020, 11055.

⁶ Kamerstukken II, 2019-20, 31293, nr. 498 en nr. 487.

⁷ Kamerstukken II, 2018-19, 31293, nr. 469.

⁸ De Weerd, M., Krooneman, P. (2014). Monitor Experiment Flexibilisering Onderwijstijd, 3^e Meting 2013-2014. Regioplan; Inspectie van het Onderwijs. (2018). Experiment Flexibiliseren Onderwijstijden, Eindrapport van het onderzoek in de periode van 2011 tot 2018 naar de effecten van het flexibiliseren van onderwijstijd; Kamerstukken II, 2014-15, 31293, nr. 233; Kamerstukken II, 2018-19, 31293, nr. 451.

Interviews met schoolleiders

De schoolleiders van alle deelnemende scholen zijn jaarlijks benaderd voor een telefonisch interview, waarin de belangrijkste ontwikkelingen en de laatste stand van zaken zijn besproken. Deze interviews vonden doorgaans plaats in het najaar, zodat er kon worden gereflecteerd op het voorgaande schooljaar en vooruitgekeken op het lopende schooljaar. In de eerste jaren van het experiment is vooral stilgestaan bij de planvorming en de in- en uitvoering van de afwijkingen. Daarna is de focus verschoven naar ervaringen, eventuele aanpassingen en (ervaren) opbrengsten. Met de gesprekken zijn overeenkomsten en verschillen tussen scholen in kaart gebracht.

Schoolbezoeken

Tijdens de looptijd van het onderzoek is per deelnemende school tweemaal een (online) schoolbezoek afgelegd: één bij de start en één aan het eind. Tijdens de schoolbezoeken is er met verschillende betrokkenen van de school gesproken over de deelname aan het experiment. Hierbij is getracht om gesprekken te voeren met een vertegenwoordiging vanuit het schoolbestuur, vanuit de schoolleiding, vanuit het onderwijsgevend personeel, vanuit de MR (oudergeleding) en vanuit de leerlingenpopulatie. Met elk type betrokkene is gesproken over de rol ten aanzien van het experiment, de loop van en de ervaringen met de afwijkingen en de (ervaren) opbrengsten.

Enquêtes onder onderwijspersoneel

Om inzicht te krijgen in hoe het onderwijspersoneel aankijkt tegen de door het experiment veroorzaakte veranderingen op scholen, hebben zij jaarlijks een uitnodiging ontvangen voor het invullen van een enquête. Deze uitnodiging is via de schoolleiders verspreid (bijvoorbeeld via interne nieuwsbrieven), zodat er geen persoonsgegevens uitgewisseld hoefden te worden met de onderzoekers. De enquêtes vonden plaats in het najaar en bevatten jaarlijks nagenoeg dezelfde vragen om daarmee de ontwikkelingen goed te kunnen volgen. De vragenlijst was opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- de tevredenheid met het werk;
- de afwijking(en) waaraan de school deelneemt;
- de tevredenheid met de uitvoering van de afwijking(en);
- het draagvlak onder het personeel voor de afwijking(en);
- de (verwachte) effecten van de afwijking(en).

Bij de analyses voor dit eindrapport zijn alleen de scholen meegenomen met minimaal drie respondenten in zowel de eerste (2020) als de laatste meting (2024), om een robuuste vergelijking tussen beide jaren te kunnen maken. Dit heeft ertoe geleid dat de resultaten van de eerste meting zijn gebaseerd op 147 personeelsleden, afkomstig van 12 van de 20 scholen die deelnemen aan ERiO. Bij de eindmeting ging dat om 164 personeelsleden, afkomstig van diezelfde 12 scholen.⁹ De enquêteresultaten in de tussenliggende jaren zijn gebruikt om een vinger aan de pols te houden, waarbij de ontwikkelingen steeds zijn teruggekoppeld aan de responderende scholen en aan het ministerie van OCW. Om in de analyses elke school even zwaar mee te laten tellen en niet de scholen met de meeste leerkrachten, zijn de antwoorden gewogen (zie Bijlage A.1).

Enquêtes onder ouders

Ook onder ouders van deelnemende scholen is een enquête uitgezet, in 2020, 2022 en 2024. Hierin kwam het gebruik van en de tevredenheid met de extra flexibiliteit in de onderwijstijd aan de orde. Ook de uitnodigingen voor deze enquête zijn verstuurd door de scholen zelf, in dezelfde periode als de enquête onder het onderwijspersoneel. Bij deze enquête zijn voor dit eindrapport de scholen in de analyses meegenomen met ten minste 14 respondenten in zowel 2020 als 2024. Dat resulteerde voor de eerste meting in 671 ingevulde en voor

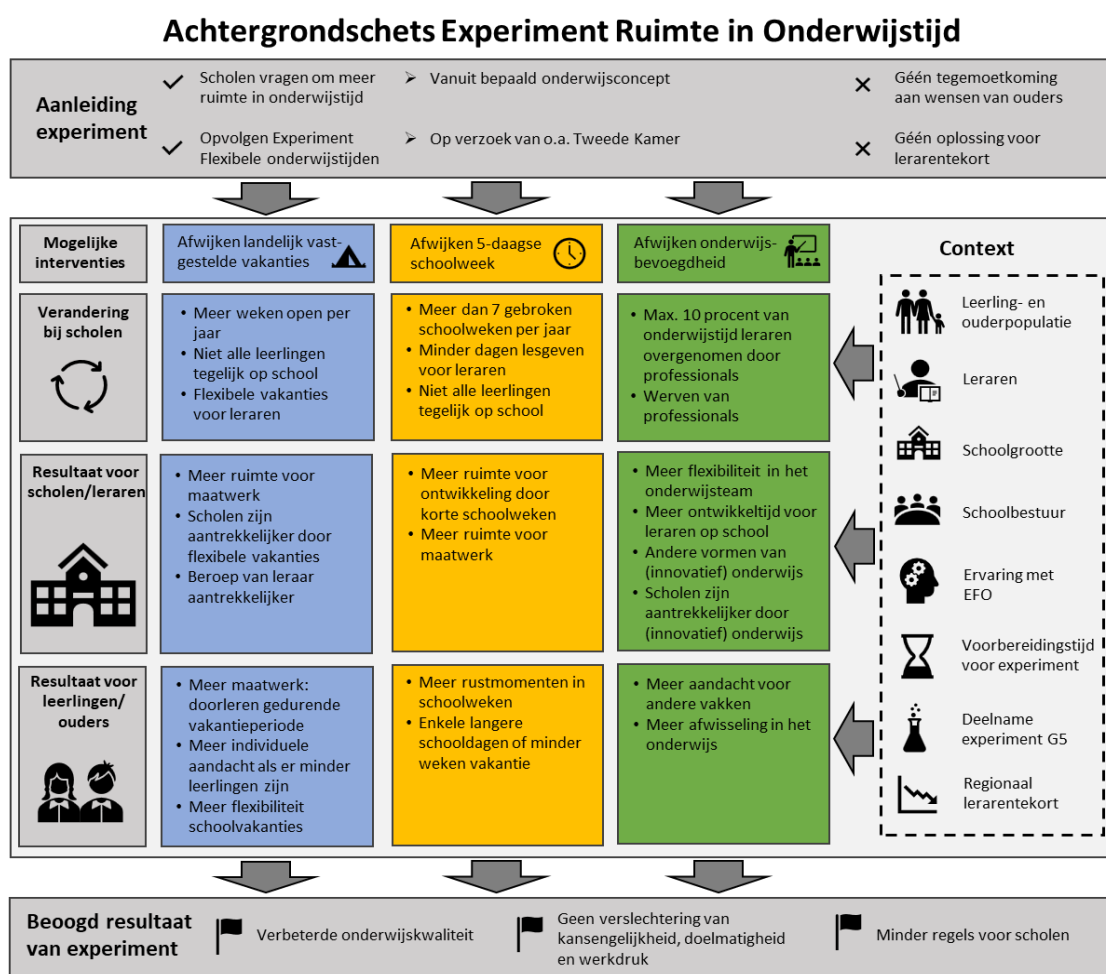
⁹ 4 scholen waren aan het einde van de looptijd gestopt (zie Hoofdstuk 2) en 4 scholen hadden (ondanks reminders) in de laatste meting net te weinig waarnemingen om meegenomen te kunnen worden in de analyses. Als we deze scholen wel hadden meegenomen, waren de conclusies overigens hetzelfde gebleven.

de analyse bruikbare vragenlijsten, afkomstig van 13 scholen. Bij de laatste meting betroffen dit 890 ouders van diezelfde 13 scholen.¹⁰ Ook bij de ouderenquête concentreren we ons in dit rapport dus op deze eerste en laatste meting en heeft een weging plaatsgevonden (zie Bijlage A.2).

1.3 Achtergrondschemets en leeswijzer

Het monitor- en evaluatieonderzoek naar ERIO is aan het begin van het experiment afgetrapt met het opstellen van een achtergrondschemets. Daarin zijn de beoogde veranderingen en resultaten in kaart gebracht, net als de context. Onderstaand schema vat de achtergrondschemets samen. Voor meer informatie verwijzen we naar het desbetreffende rapport¹¹.

Figuur 1.1 Schematische weergave achtergrondschemets Experiment Ruimte in Onderwijstijd

Bron: SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2021)

¹⁰ Hiervoor geldt hetzelfde als bij de enquête onder het onderwijzend personeel, met dat verschil dat één school minder onvoldoende waarnemingen had in beide metingen. Overigens betroffen dat – op één school na – andere scholen dan bij het onderwijzend personeel.

¹¹ <https://www.seo.nl/publicaties/andere-tijden-achtergrondschemets-en-eerste-meting-monitor-experiment-ruimte-in-onderwijstijd/>

Deze achtergrondschets vormde de basis voor het onderzoek. Zo is de informatie verwerkt in de vragenlijsten voor de interviews en enquêtes. Gedurende de looptijd van het experiment hebben we gemonitord van welke afwijkingen van de wetgeving (interventies) scholen gebruik hebben gemaakt en of de beoogde veranderingen en resultaten zich in de praktijk hebben voorgedaan en geëvalueerd waarom dat wel of niet het geval is. De volgende hoofdstukken gaan hier nader op in.

Hoofdstuk 2 beschrijft in hoeverre de 20 scholen gebruik hebben gemaakt van de drie mogelijke interventies, met de in het schema beschreven veranderingen tot gevolg. Hoofdstuk 3 laat zien in hoeverre de beoogde eindresultaten van het experiment zijn bereikt. Logischerwijs waren er minder regels voor de deelnemers, maar heeft ERiO ook geleid tot een verbeterde onderwijskwaliteit en een minstens gelijkblijvende kansengelijkheid, doelmatigheid en werkdruk? Hoofdstuk 4 gaat vervolgens in op de (andere) resultaten voor scholen en leerkrachten, Hoofdstuk 5 op de (andere) resultaten voor leerlingen en ouders. Hoofdstuk 6 kijkt ten slotte naar de toekomst. Wat zijn de gevolgen volgens de scholen als de afwijkingen wel of niet wettelijk verankerd worden en wat zijn de condities waaronder de geboden ruimte de beoogde impact kan hebben?

2 Deelname interventies

Van de aanvankelijk 20 ERiO-deelnemers maken aan het einde van het experiment 14 gebruik van de afwijking van de landelijk vastgestelde schoolvakanties, al blijven drie daarbij binnen de wet. Tien scholen hebben daarnaast meer dan het landelijk voorgeschreven maximum van zeven schoolweken per jaar met minder dan vijf schooldagen. Slechts twee scholen maken gebruik van de inzet van andere professionals. Vier scholen zijn met ERiO gestopt.

In totaal begonnen in schooljaar 2020-2021 20 scholen aan het experiment Ruimte in Onderwijstijd. De scholen verschillen sterk van elkaar in hun context, zoals hun eerdere ervaringen met flexibele onderwijstijden, de innovatiegerichtheid van de school en de leerlingenpopulatie. De scholen die deelnemen aan dit experiment variëren van kleine dorpsscholen tot grote multiculturele stadsscholen, en van scholen zonder ervaring met flexibele onderwijstijden tot scholen die dat al jaren toepassen.

Los van de context verschillen de deelnemende scholen ook van elkaar in de wijze waarop ze invulling geven aan het experiment en de mate waarin het plan inhoudelijk is vormgegeven. ERiO-scholen mochten op drie punten afwijken van de wetgeving:

1. Afwijken van de landelijk vastgestelde vakanties;
2. Afwijken van de vijfdaagse schoolweek;
3. Afwijken van een gedeelte van de onderwijsbevoegdheid: maximaal circa tien procent van de onderwijstijd kan door een andere professional dan een bevoegde leerkracht worden ingevuld.

Tabel 2.1 laat zien in hoeverre de ERiO-scholen aan het begin en aan het einde van het experiment gebruikmaakten van deze afwijkingen.

Tabel 2.1 Er is het meest gebruikgemaakt van afwijking 1: flexibele schoolvakanties

	Begin: schooljaar 2020/21			Eind: schooljaar 2024/25		
	Afw 1	Afw 2	Afw 3	Afw 1	Afw 2	Afw 3
1 (EFO-school)	☑	☑		☑	☑	
2 (EFO-school)	☑	☑		☑	☑	
3 (EFO-school)	☑	☑		☑	☑	
4 (EFO-school)	☑	☑		☑	☑	
5 (EFO-school)	☑	☑		☑	☑	
6 (EFO-school)	☑			☑		
7 (EFO-school)	☑			☑		
8	☑	☑		☑	☑	
9	☑			☑	☑	
10				☑	☑	
11				☑	☑	
12	☑⊗			☑⊗		
13	☑⊗			☑⊗		
14	☑⊗			☑⊗		
15						☑
16					☑	☑
17 (gestopt)						
18 (gestopt)			☑			
19 (gestopt)						
20 (gestopt)						
<i>totaal</i>	12	6	1	14	10	2

☑ betekent dat de school gebruikmaakt van de specifieke afwijking;

☑⊗ betekent dat de school gebruikmaakt van afwijkende schoolvakanties, maar daarmee binnen de wettelijke regels blijft.

Bron: SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

De meeste ERiO-scholen wijken af van de landelijk vastgestelde vakanties: 14 scholen gaven in 2024/2025 aan de vakanties anders vorm te geven (weergegeven met ☑ in Tabel 2.1). Daaronder vallen alle zeven EFO-scholen. De meeste scholen die eerder al deelnamen aan het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd hebben weinig nieuwe ontwikkelingen doorgemaakt sinds de start van het experiment. Zij maken zonder grote wijzigingen gebruik van de geboden afwijkingen en de door hen gekozen invulling daarvan, die al een aantal jaar geleden zijn ingevoerd. Slechts op één van deze scholen is afgelopen jaar de invulling van het experiment herzien en zijn er inhoudelijk veranderingen doorgevoerd. Wel is bij enkele EFO-scholen het voortbestaan van vooral de flexibele vakanties onderwerp van gesprek, soms vanwege de visie (voldoende vraag vanuit ouders) en/of soms vanwege de extra financiën die nodig zijn. Bij de niet-EFO scholen valt op dat een drietal scholen weliswaar flexibele onderwijstijden aanbiedt, maar dit doet in de (tweede week) meivakantie, herfstvakantie en voorjaarsvakantie en dat valt binnen de huidige wettelijke regels (weergegeven met ☑⊗ in Tabel 2.1). Deze scholen hebben uitbreiding van de flexibele onderwijstijden verkend, maar ervoor gekozen om geen gebruik te maken van de ruimte die het experiment biedt.

Per saldo maken aan het einde van de ERiO-periode dus eigenlijk 11 scholen echt gebruik van de afwijking van de wetgeving met betrekking tot de landelijk vastgestelde vakanties.

In totaal wijken in schooljaar 2024/2025 10 scholen af van de wettelijke bepaling die voorschrijft dat maximaal zeven schoolweken per jaar uit minder dan vijf schooldagen mogen bestaan, ook wel het aantal gebroken schoolweken genoemd. De helft van deze scholen betreft EFO-scholen. De invulling van de afwijking verschilt. Van de niet-EFO scholen zijn er bijvoorbeeld drie die voor alle leerlingen meer dan zeven gebroken schoolweken hanteren, bijvoorbeeld omdat de school meer dan zeven studiedagen heeft en deze over meer dan zeven schoolweken verspreidt. Bij de andere twee niet-EFO scholen is het afwijken van het maximale aantal toegestane gebroken schoolweken een gevolg van het wel of niet opnemen van flexibele vakanties (afwijking 1), waarbij het mogelijk is om snipperdagen op te nemen die resulteren in meer gebroken schoolweken.

Van de mogelijkheid om binnen dit experiment andere professionals in te zetten is weinig gebruikgemaakt. Slechts twee (niet-EFO-)scholen doen dit in schooljaar 2024/2025. Bij één van deze scholen dragen medewerkers van het IKC (onderwijspersoneel en pedagogisch medewerkers) samen de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van kinderen gedurende de hele dag. Dit betekent dat alle pedagogisch medewerkers ook onderwijsuren hebben en elk op een eigen en passende manier meedraaien in de onderwijsunits. Gezien de kleine hoeveelheid scholen die gebruikmaakt van deze afwijking kunnen we deze gegevens niet met voldoende betrouwbaarheid meenemen in de analyses van de enquêtes.

Er zijn vier scholen die zowel aan het begin als aan het einde van het experiment van geen enkele afwijking gebruikmaakten.¹² Twee daarvan hebben tussendoor wel tijdelijk afgeweken van de wetgeving: één school van de landelijk vastgestelde vakanties en de 5-daagse schoolweek en één school van een gedeelte van de onderwijsbevoegdheid. Beide scholen zijn hiermee gestopt. De belangrijkste redenen om te stoppen waren voor de eerste school de benodigde extra formatieruimte en de onderwijskwaliteit die tijdens de flexibele vakantieweken onder druk kwamen te staan. De tweede is ermee gestopt omdat de noodzaak wegviel. Die school maakte namelijk vooral gebruik van deze mogelijkheid voor meer onderwijstijd thuis onder de hoede van een ouder in coronatijd. Omdat ouders weer minder vaak gingen thuiswerken na afloop van de coronacrisis, is deze opzet langzaam uitgefaseerd. Bij twee andere scholen is het experiment nooit van de grond gekomen. Eén school is vroegtijdig uit het experiment gezet, vanwege het niet voldoen aan de eisen ten aanzien van de onderwijskwaliteit. Een andere school is vroegtijdig gestopt met het experiment zonder dit in uitvoering te hebben gebracht. Ze kregen het binnen de doorlooptijd van ERiO niet voor elkaar om hun ambitieuze plan met een heel nieuw onderwijsconcept bij de ouders te laten landen.

Betrokkenheid

Het eerdergenoemde rapport 'Andere tijden' bevat informatie over het proces van planvorming en invoering van flexibele onderwijstijden. Voor de zeven scholen die al flexibele schooltijden hanteerden binnen EFO, was voortzetting hiervan een grote wens van zowel ouders als personeel en is de instemming soepel verlopen. Ook bij de niet-EFO-scholen was de betrokkenheid groot. Vrijwel overal zijn het hele team en de ouders meegenomen bij de totstandkoming en/of instemming van het plan. Ouders zijn dan ook in groten getale tevreden over de informatievoorziening en de mate van inspraak. Aan het einde van het experiment was dit aandeel zelfs nog groter dan aan het begin (zie Tabel 2.2). Ook de meerderheid van het onderwijspersoneel vond dat de planvorming soepel was verlopen.

¹² Bij de nog wel aan ERiO deelnemende scholen komt het ook een paar keer voor dat ze enkele jaren gebruikmaakten van een specifieke afwijking, maar niet meer aan het einde van de ERiO-periode.

Tabel 2.2 Ouders zijn tevreden over de betrokkenheid bij de flexibele onderwijstijden

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Ouders						
<u>Op de hoogte</u> van deelname aan experiment	91%	92%	95%	95%	88%*	91%*
Tevreden met <u>ontvangen informatie over veranderingen</u>	88%	91%	90%	93%	86%	90%
Tevreden met <u>inspraak bij veranderingen</u>	71%*	81%*	71%*	82%*	71%*	83%*

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)

Bron: Ouderenquête ERIO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Ook bij de invoering voelde het onderwijspersoneel zich betrokken. De rollen voor hen waren bijvoorbeeld communicatie richting ouders, inventarisatie of selectie van leerlingen die mogen deelnemen of meer algemene betrokkenheid als teamlid, bijvoorbeeld door les te geven tijdens vakanties (zie verder het rapport 'Andere tijden').

3 Hoofdresultaten experiment

Ondanks dat de onderwijskwaliteit niet bij alle ERiO-scholen is toegenomen, lijkt er bij de juiste organisatorische randvoorwaarden meer ruimte te ontstaan voor bijvoorbeeld maatwerk. Dat komt ook de kansengelijkheid ten goede. Het vraagt wel wat van het onderwijsgevend personeel, wat bij scholen die het minder goed voor elkaar hebben leidt tot extra werkdruk. De benodigde bezetting tijdens vakanties leidt tot extra kosten.

Het hoofddoel van ERiO is, dat de geboden ruimte aan scholen positief bijdraagt aan de onderwijskwaliteit. Van belang is verder dat er geen ongewenste neveneffecten optreden. Mogelijke ongewenste neveneffecten zouden kunnen zijn verslechtering van kansengelijkheid, doelmatigheid en werkdruk. Als dergelijke neveneffecten optreden, is het experiment niet gelukt (zie achtergrondsheets).

Dit hoofdstuk kijkt naar deze hoofdresultaten van het experiment. Aan de hand van met name de afgenomen enquêtes onder onderwijspersoneel en ouders en de afgelegde schoolbezoeken behandelen we achtereenvolgens de gevolgen van ERiO voor onderwijskwaliteit (Paragraaf 3.1), kansengelijkheid (Paragraaf 3.2), financiering van het onderwijs (Paragraaf 3.3) en werkdruk (Paragraaf 3.4).

3.1 Onderwijskwaliteit

Een belangrijk doel van ERiO was om te onderzoeken of de geboden mogelijkheden de kwaliteit van het onderwijs verbeteren op de lange termijn. In deze paragraaf bespreken we wat de opbrengsten zijn van de flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en afwijking 2) en vervolgens van de inzet van andere professionals (afwijking 3). Als eerste zetten we de cijfers op een rijtje, zowel het subjectieve oordeel op dit vlak vanuit de enquêtes onder onderwijspersoneel en ouders (Tabel 3.1) als het objectieve oordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de kwaliteit van deze scholen.

Tabel 3.1 Zowel onderwijspersoneel als ouders zien positieve effecten van ERiO op onderwijskwaliteit

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Tevreden met <u>onderwijskwaliteit</u>	89%	83%	86%	83%	92%*	82%*
Positief effect op <u>onderwijskwaliteit</u>	66%	61%	67%	58%	73%	62%
Positief effect op <u>maatwerk</u>	78%	73%	77%	71%	82%	76%
Ouders						
Positief effect op <u>onderwijskwaliteit</u>	40%*	45%*	43%	46%	46%	52%
Tevreden met <u>individuele aandacht kind</u>	88%	86%	90%*	86%*	89%	90%

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)

Bron: Personeelsenquête en ouderenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Uit de vragenlijst eind 2024 blijkt dat ruim acht op de tien (83 procent) onderwijsprofessionals (zeer) tevreden is over de onderwijskwaliteit op hun school. Hiernaast verwacht bijna twee derde (61 procent) van de onderwijsprofessionals dat deelname van hun school aan het experiment positieve opbrengsten heeft op de onderwijskwaliteit. Ongeveer de helft van de ouders (46 procent) vindt dat de onderwijskwaliteit is verbeterd doordat de school van hun kinderen deelneemt aan de flexibele onderwijstijden. Ook over het effect van het experiment op de mogelijkheden voor maatwerk in het onderwijs voor leerlingen is het onderwijspersoneel te spreken. Bijna drie kwart (73 procent) meldt een positief effect. Van de ouders is dan ook 86 procent tevreden met de individuele aandacht voor hun kind.

Bij deze positieve resultaten moet de kanttekening worden geplaatst dat er een behoorlijke variatie is tussen de scholen. Zo is bij de scholen die gebruikmaken van afwijking 2 de tevredenheid over de kwaliteit onder het onderwijspersoneel gedurende de looptijd van het experiment gemiddeld afgenomen. Verder was de tevredenheid van ouders (op scholen die gebruikmaken van afwijking 1) met de individuele aandacht voor hun kind in 2024 weliswaar nog steeds hoog, maar lager dan aan het begin van het experiment. Dat komt vooral door een afname bij ouders op EFO-scholen (niet weergegeven). Daar tegenover staat dat een groter deel van de ouders aangeeft dat de kwaliteit is toegenomen dan het deel dat dit aan het begin van het experiment had verwacht. Meer inzoomend (niet weergegeven) komt dit doordat de ouders op niet-EFO-scholen positiever zijn geworden over het effect op de onderwijskwaliteit. Het lijkt erop dat de manier waarop de scholen de flexibele onderwijstijden invullen gevolgen heeft voor de kwaliteit.

Ook de Inspectie van het Onderwijs ziet een overwegend positief beeld, met enkele uitzonderingen. In het schooljaar 2024-2025 heeft de Inspectie bij alle toen nog deelnemende ERiO-scholen in het basisonderwijs kwaliteitsonderzoeken uitgevoerd. 14 van de 17 scholen kregen een eindoordeel Voldoende (82 procent) en dit is vergelijkbaar met het aandeel scholen in de Steekproef Kwaliteitsonderzoeken (SKO) met een voldoende eindoordeel. Dit betekent dat het aantal ERiO-scholen met een voldoende niet afwijkt van het landelijke beeld. De standaardonderwijstijd is bij alle scholen als voldoende beoordeeld. De onderwijskwaliteit zoals beoordeeld op de standaarden uit het onderzoekskader van de Inspectie werd bij het grootste gedeelte van de scholen als voldoende beoordeeld. Op de standaarden Pedagogisch-didactisch handelen, Onderwijsresultaten en Uitvoering en kwaliteitscultuur scoorden ERiO-scholen vaker een onvoldoende dan de scholen onderzocht in het kader van de SKO. Hoewel de Inspectie niet heeft gekeken naar een verbetering van de onderwijskwaliteit gedurende de looptijd van het experiment, concludeert ze dat de kwaliteit van de meeste standaarden vergelijkbaar is met scholen die niet de ruimte in onderwijstijd hebben gekregen. Daarbij geeft ze aan, dat een causaal verband tussen de ruimte in onderwijstijd en de onderwijskwaliteit hiermee niet is vast te stellen. Deelnemende scholen zouden dit zelf kunnen onderzoeken. Wanneer zij de effecten van ERiO op het leerrendement van de leerlingen in kaart brengen kunnen ze hun beleid als gevolg van ERiO scherper evalueren en eventueel bijstellen.

Flexibele onderwijstijden

Uit de schoolbezoeken begin 2025 blijkt inderdaad dat de opbrengsten van flexibele onderwijstijden voor onderwijskwaliteit wisselend worden ervaren door de verschillende scholen en betrokkenen. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze opbrengsten vaak samenhangen met het onderwijsconcept en de werkwijze van de school (o.a. individuele leerlijnen), waardoor de opbrengsten van uitsluitend de flexibele onderwijstijden lastig te bepalen zijn. Hiernaast heeft de coronapandemie een aanzienlijke impact gehad op de onderwijskwaliteit en de leerresultaten, met name in de beginjaren van het experiment.

Een eerste groep is (zeer) positief over de opbrengsten en ziet duidelijke verbeteringen in de onderwijskwaliteit. Er ontstaat volgens deze scholen **meer ruimte voor individuele aandacht en maatwerk**, wat vooral ten goede komt aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Dit effect werkt op twee niveaus. Enerzijds is het in de reguliere onderwijsweken rustiger, doordat sommige leerlingen verlof opnemen. Anderzijds zijn de lesweken die plaatsvinden tijdens de landelijke vakanties kleinschaliger, waardoor leerlingen in een kleinere setting onderwijs ontvangen. Dat maakt het mogelijk om onderwijs meer te personaliseren en ruimte te bieden voor bredere ontwikkeling. Leerlingen geven aan dat ze het fijn vinden om extra aandacht te krijgen in een rustigere klas. Zo noemt één leerling dat er meer individuele aandacht en uitdaging is – hij is al wat verder dan klasgenoten en wordt individueel extra uitgedaagd. Ook noemen scholen dat leerlingen dankzij een kortere zomervakantie sneller weer aan leren toekomen en er minder een dip is na de vakantie.

Deze ruimte voor individuele aandacht en maatwerk daagt leerkrachten uit bewust na te denken over de samenstelling van de groep en de invulling van hun onderwijs. Een bestuurder verwoordt het als volgt: het vraagt van leerkrachten om stil te staan bij vragen als *“Wie heb ik in de groep, wat moet ik uitvoeren”* en na te denken over *“Wat moet ik doen als ik wel de hele klas samen heb?”*. Er is volgens betrokkenen afwisselende didactiek in de vorm van creatieve, thematische of praktijkgerichte lesactiviteiten tijdens de vakantieperiodes. Leerlingen vinden dit leuk: *“De flexvakantie is leuker. Je doet [naast de reguliere lesstof] ook veel andere activiteiten zoals gym, judo, mindfulness, lego, dansen, slijm maken.”* Volgens schoolbestuurders en leerkrachten van meerdere scholen stimuleert dit een zorgvuldige lesvoorbereiding en het stellen van heldere leerdoelen, zo bevestigen meerdere scholen. Volgens leerkrachten zorgt het voor hogere motivatie bij leerlingen, meer effectieve leertijd en mogelijk betere leerresultaten. Het experiment wordt dan ook gezien als een manier om te verkennen hoe kwalitatief goed onderwijsaanbod gerealiseerd kan worden, ook als leerlingen niet gelijktijdig dezelfde lessen volgen. Een bestuurder legt uit: doordat leerlingen niet altijd gelijktijdig dezelfde lessen volgen, kunnen scholen het onderwijs minder klassikaal en meer inclusief vormgeven. Dit maakt het mogelijk om beter aan te sluiten bij de individuele behoeften van leerlingen.

Verschillende scholen hebben de ruimte van het experiment benut om bijvoorbeeld een ‘flex-kwartier’ te introduceren waarin leerlingen aan het begin van de ochtend kunnen werken aan opdrachten die ze hebben gemist om de onderwijsresultaten te verbeteren. Door extra lessen per week bouwen leerlingen vakantiedagen op. Hierdoor ontstaan structurele momenten aan het begin of eind van de dag waar niet alle leerlingen aanwezig zijn en leerkrachten de aanwezige leerlingen individuele instructie en instructie in clustergroepen bieden. Een leerkracht benoemt: *“De flexibele inloop- en uitlooptijden bieden meer ruimte voor extra instructie voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben én voor kinderen die meer verrijking nodig hebben, waardoor er goed aangesloten kan worden bij de individuele onderwijsbehoeftes van kinderen. De flexibele tijden bieden ook ruimte om beter aan te kunnen sluiten bij het ritme van het kind, waardoor het kind beter in staat is tot leren en de stof beter beklijft. De aandacht die moet gespendeerd worden aan compenseren voor wat een kind mist en waarom ze er niet zijn zorgt ook voor een bredere blik op het systeem van het kind (ouders en gezin)”*.

Hiernaast is er een tweede groep die neutraal oordeelt over de opbrengsten van de flexibele vakanties op de onderwijskwaliteit. Deze betrokkenen geven veelal aan dat de flexibele vakanties positieve noch negatieve opbrengsten hebben, omdat er gewerkt wordt met individuele leerlijnen waarbij de leerling direct kan doorwerken na verlof. Op scholen zonder individuele leerlijnen wordt gemiste tijd ingehaald, waarbij wordt gekeken of extra uitleg nodig is: *“Dat is niet heel anders dan wanneer ze ziek zijn,”* aldus een leerkracht. Daarbij speelt mee dat het op sommige scholen slechts om drie flexibele weken binnen de wettelijke kaders gaat of om een relatief klein aantal ouders dat gebruikmaakt van de regeling.

Ten slotte zijn er enkele betrokkenen van een beperkt aantal scholen die negatief oordelen over de impact van de flexibele vakantie op de onderwijskwaliteit. Deze scholen waren onvoldoende in staat om de onderwijskwaliteit te waarborgen waardoor besloten is terug te keren naar de basis en de focus te leggen op het borgen van de kwaliteit. Deze scholen zijn gestopt met het experiment. Op één school geven de betrokken schoolleider, leerkrachten, bestuurder en MR gezamenlijk aan dat het voor een hoge mate van flexibiliteit **noodzakelijk is dat leerkrachten toegerust zijn om leerlingen individuele begeleiding te bieden**. Door leerkrachtentekort, verloop van collega's die bekend waren met het experiment en het schoolconcept en de inzet van onderwijsassistenten bleek het team van deze school onvoldoende in staat om de onderwijskwaliteit te waarborgen binnen de opzet van het experiment. Ook op een andere school bleek uit interne evaluatie dat de onderwijskwaliteit niet verbeterde. Daar werd gesignaleerd dat de wisselende groepsgroottes en verschillende leerkrachten, als gevolg van flexibele vakanties, kunnen leiden tot een vermindering van de onderwijskwaliteit. Bij ziekte of verlof stonden pedagogisch medewerkers (vaak wel onder begeleiding van een leerkracht) voor de klas, wat volgens betrokkenen de continuïteit en didactische kwaliteit niet altijd ten goede kwam. Ook andere scholen noemen het regelen van invallers als risico voor de kwaliteit als een school met flexibele onderwijstijden gaat werken, met name binnen kleinere teams en/of scholen met een specifiek onderwijsconcept zoals montessorionderwijs.

Inzet andere professionals

Op de twee scholen die tijdens de eindmeting gebruikmaken van de inzet van andere professionals (afwijking 3) worden positieve opbrengsten voor de onderwijskwaliteit ervaren of verwacht. Hoewel deze effecten lastig te meten zijn, wijzen betrokkenen op diverse opbrengsten. Ten eerste leidt de inzet van gespecialiseerde professionals volgens betrokkenen tot een verbetering van de onderwijskwaliteit, omdat er **ruimte ontstaat voor vakinhoudelijke verdieping**. Hierdoor wordt de brede ontwikkeling van leerlingen gestimuleerd. Een voorbeeld hiervan is een school die unitonderwijs aanbiedt met ondersteuning van vakexperts. De schoolleider licht toe: *"Het is onrealistisch om te verwachten dat een leerkracht op de basisschool expertise heeft in alle vakken"*. Daarom werkt deze school met taal- en rekenspecialisten die deze lessen verzorgen en worden de creatieve lessen zoals drama ('circuit-lessen') gegeven door specialisten binnen hun eigen vakgebied. Volgens de school ligt de kwaliteit van deze lessen doorgaans hoger dan wanneer ze door reguliere leerkrachten worden gegeven. Dat komt niet alleen door de gespecialiseerde kennis van de andere professional, maar ook doordat niet elke leerkracht evenveel affiniteit heeft met het geven van bijvoorbeeld creatieve of expressieve vakken. Ten tweede kunnen leerkrachten zich door het experiment volgens de bestuurder beter toeleggen op hetgeen waar zij voor zijn opgeleid. Hierdoor ontstaan **meer tijd en ruimte voor zorgvuldige lesvoorbereiding**. Dit is belangrijk want *"Er zou meer tijd moeten zijn om kwalitatief goede lessen te ontwerpen"*. Leerlingen geven aan dat het voor hen om het even is welke professional aanwezig is: *"Maakt niet uit wie er staat."*

3.2 Kansengelijkheid

Een aandachtspunt van het ministerie van OCW binnen ERiO was de mogelijke negatieve impact van flexibele onderwijstijden op de kansengelijkheid op de lange termijn. In deze paragraaf bespreken we wat de deelnemende scholen hierover aangaven, onderverdeeld naar scholen die gebruikmaken van flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en 2) en de scholen die andere professionals inzetten (afwijking 3).

Bij aanvang van ERiO verwachtten schoolleiders dat de kansengelijkheid op langere termijn zou toenemen door meer (effectieve) onderwijstijd vanwege het verlengen van de schooldag of het verminderen van vakantieverlof en verzuim, de realisatie van maatwerk en de mogelijkheid voor ouders met minder financiële middelen om flexibel vakantie op te nemen (zie achtergrondschets). Hierover hebben we geen specifieke vragen gesteld in de enquêtes (wel naar o.a. maatwerk; zie Tabel 3.1), maar uit de interviews blijkt dat deze verwachtingen goeddeels zijn uitgekomen.

Flexibele onderwijstijden

Uit de schoolbezoeken blijkt dat de ervaren opbrengsten van flexibele onderwijstijden op kansengelijkheid sterk samenhangen met de wijze waarop het experiment is vormgegeven. Het is wisselend in hoeverre scholen een effect op de kansengelijkheid ervaren op basis van eigen inschatting. Weinig scholen zijn negatief over de mogelijke impact van het experiment op de kansengelijkheid: één schoolleider van een EFO-school geeft aan dat er geen effect is op de kansengelijkheid. Er zijn ook scholen die geen directe effecten benoemen maar zeker kansen zien om de kansengelijkheid te vergroten.

Meerdere betrokkenen van scholen geven aan dat flexibele onderwijstijden bijdragen aan kansengelijkheid doordat leerlingen met uitdagingen thuis of op andere ontwikkelingsvlakken de mogelijkheid krijgen om **meer onderwijstijd** te benutten. Tegelijkertijd komt in de gesprekken een ander perspectief naar voren: één schoolleider benadrukt juist dat kansengelijkheid wordt gewaarborgd door alle leerlingen exact hetzelfde aantal lesuren te laten volgen. Op die school is het dan ook niet toegestaan dat sommige leerlingen meer onderwijstijd krijgen dan anderen. Waar sommige scholen gelijke uitkomsten nastreven via ongelijke inzet, kiest één school juist voor gelijke behandeling door uniforme onderwijstijd.

Vooraf betrokkenen van EFO-scholen geven aan dat er nog kansen zijn om de effecten van deelname aan het experiment op kansengelijkheid te vergroten. Betrokkenen van twee EFO-scholen stellen dat het potentieel mogelijk is om kansengelijkheid positief te beïnvloeden door de mogelijkheid te bieden om naar school te gaan in de vakanties voor leerlingen met een onveilige thuissituatie, voor extra structuur en ondersteuning. Dit komt echter volgens hen in de praktijk zelden voor. Eén schoolbestuurder ziet op een andere manier potentie voor verdere versterking van kansengelijkheid: door de flexibiliteit en de mogelijkheid tot individuele leerlijnen kan beter worden afgestemd op wat een leerling nodig heeft qua aanbod en onderwijstijd om leerdoelen te behalen, waardoor maatwerk mogelijk wordt voor kinderen die dat nodig hebben. Een andere schoolleider benadrukt dat de keuze uiteindelijk bij de ouders ligt, om gebruik te maken van de flexibiliteit.

Van de niet-EFO scholen die binnen de wettelijke kaders blijven bij de afwijkingen van flexibele onderwijstijden, vraagt een bestuurder zich af in hoeverre er in deze beperkte vorm een directe relatie met kansengelijkheid bestaat. Desondanks worden er wel effecten op kansengelijkheid benoemd, die in lijn zijn met de ervaringen van scholen die afwijkingen toepassen buiten de wettelijke kaders. Leerkrachten benoemen dat flexibele vakanties gezinnen met beperkte financiële middelen en complexe thuissituaties meer rust en stabiliteit bieden. De MR merkt daarnaast op dat er kansen liggen om de effecten op kansengelijkheid verder te vergroten, bijvoorbeeld door leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften de mogelijkheid te geven om tijdens vakanties extra naar school te gaan.

Specifieke effecten van afwijkende vakanties

Hoewel dit volgens scholen in de praktijk weinig voorkomt, zijn er wel degelijk scholen die er bewust voor kiezen om flexibele vakanties in te zetten voor leerlingen met een complexe thuissituatie. Zo heeft één school (niet-EFO) specifiek de keuze gemaakt om sommige kinderen een **veilige omgeving en/of structuur te bieden door hen in de vakantie naar school te laten gaan**. Deze school heeft als expliciet doel van de afwijkende vakanties om de

kansengelijkheid te bevorderen. De bestuurder licht toe: *“Door flexibele onderwijstijd, spreiding van vakanties en kleinere klassen kun je intensiever werken. In de strijd voor gelijke kansen is dit allemaal heel belangrijk.”* Ook een andere school (EFO) heeft ervoor gekozen om leerlingen flexibele vakanties te bieden in de vorm van een zomerschool, waar leerlingen op basis van een sociale indicatie gedurende de zomervakantie onderwijs kunnen volgen. Hierdoor blijven zij twee weken langer per jaar ‘in beeld’ bij de school, wat volgens bestuur, directie, schoolleiders en leerkrachten zorgt voor beter zicht op leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Daarnaast wordt benadrukt dat deze leerlingen door het nauwe overleg met collega’s meer gezien worden in de onderwijssetting.

Daarnaast benoemen betrokkenen van meerdere EFO en niet-EFO scholen, dat flexibele vakanties bijdragen aan kansengelijkheid doordat gezinnen met een lager inkomen **buiten het hoogseizoen op vakantie** kunnen gaan. Dit heeft volgens hen een positief effect op het welzijn van het gezin. Zoals een leerkracht opmerkt: *“Hoeveel fijner ga je dan naar school, als je toch eens vakantie hebt.”* Een leerling vertelt: *“Ik vind het [de regeling] goed. Als je op vakantie wil naar een lekker land, dan kan dat.”*

Inzet andere professionals

De meerderheid van de betrokkenen van niet-EFO scholen die deelnemen aan de regeling voor de inzet van andere professionals (afwijking 3) is positief over de gevolgen hiervan voor kansengelijkheid. Op de scholen waar externe professionals worden ingezet, zien schoolleiders en leerkrachten deze inzet en de verrijking van het curriculum als positieve bijdragen aan kansengelijkheid. Leerlingen die van huis uit minder mee (kunnen) krijgen, komen **in aanraking met verschillende lessen** en kunnen hierdoor hun interesses en talenten ontdekken.

3.3 Financiering van het onderwijs

De meeste schoolleiders verwachtten dat deelname aan ERiO een negatieve invloed zou hebben op de financiering van het onderwijs, hetzij uitsluitend gedurende de opstartfase dan wel gedurende het gehele experiment; zie achtergrondschets. Zij verwachtten bijkomende kosten, met name in de opstartfase door het inrichten van de administratiesystemen en tijdelijke extra formatie. Een deel verwachtte na deze opstartfase kostenneutraal te worden door een andere inrichting van het onderwijs, bijvoorbeeld door leerkrachten die in vakanties werken op andere momenten verlof te geven. Sommige scholen vermoedden dat er structureel hogere kosten zouden worden gemaakt door meer weken per jaar geopend te zijn. Over de financiering hebben we geen vragen gesteld in de enquêtes. Het onderwijzend personeel en de ouders waren daarvoor niet de geschikte doelgroepen. Wel hebben we hiernaar gevraagd tijdens de interviews met schoolbesturen en schoolleiders.

Flexibele onderwijstijden

Uit de schoolbezoeken van de eindmeting blijkt dat afhankelijk van de wijze waarop scholen gebruikmaken van de ruimte die het experiment biedt, deelname aan het ERiO wel of geen aanvullende kosten met zich meebrengt. Twee EFO-scholen geven aan dat de uitvoering van dit type onderwijs geen extra kosten met zich meebrengt. Deze scholen voeren de flexibele onderwijstijden kostenneutraal uit door bijvoorbeeld te werken met unitonderwijs, waarbij er tijdens verlof een andere onderwijsprofessional op de unit staat. Een andere schoolleider geeft aan: *“Dit is geen duurdere vorm. De **vakantieweek van de leerkrachten wordt opgevangen intern door het team** (schoolleider, IB’er, ambulante leerkracht). Dat is een stukje geven en nemen, de schoolleider moet naast haar eigen taken dan ook wel eens voor de klas staan, maar dat zorgt er wel voor dat ze kunnen blijven doen wat ze doen”*. Een niet-EFO school voegt toe dat er geen verhoogde financiële druk is omdat zij geen extra leerkracht in huis hebben maar dat dit wel een verhoogde werkdruk als gevolg heeft. Het bestuur springt financieel bij omdat de formatie

tijdens de ‘terugkomweken’ van deze school niet helemaal rond is. Ook twee van de drie scholen die afwijken binnen de wettelijke kaders geven aan dat de uitvoering van de afwijking kostenneutraal is, los van de hogere opstartkosten in het begin.

Op andere scholen waar bijvoorbeeld tijdens de vakanties extra personeel ingezet wordt, brengt de uitvoering van de afwijking van de flexibele onderwijstijden wel extra kosten en financiële onzekerheid met zich mee. Enkele niet-EFO scholen benoemen dat de **extra bezetting tijdens vakanties** op korte termijn een knelpunt kan vormen door subsidies die ophouden en/of schoolbesturen die niet (langer) bijdragen. Hier wordt door scholen verschillend mee omgegaan. Zo worden deze kosten tijdelijk of structureel betaald vanuit het schoolbestuur en wordt er gebruikgemaakt van diverse subsidies. Op één school zijn de kinderopvang en basisschool (financieel) gescheiden, maar wordt personeel wel ingezet voor beide. Het naschoolse programma is onderdeel van de bso en wordt betaald vanuit de kinderopvangbijdrage.

Deze financiële knelpunten hebben voor sommige scholen directe gevolgen voor de mate waarin zij kunnen deelnemen aan het experiment of het kunnen voortzetten. Zo geeft één school, die zich opnieuw gaat richten op het verbeteren van de onderwijskwaliteit, aan dat de ervaren knelpunten wel oplosbaar zijn, maar dat hiervoor momenteel onvoldoende financiële middelen beschikbaar zijn. Een andere school, die afwijkt binnen de wettelijke kaders, benoemt dat uitbreiding van de afwijking niet haalbaar is. De huidige drie weken brengen al extra kosten met zich mee vanwege de dubbele personeelsbezetting, die door de school zelf wordt bekostigd. De oorspronkelijke wens om de zomervakantie in te korten is daardoor niet gerealiseerd.

Inzet andere professionals

Op één van de scholen die andere professionals inzet, gaat deelname aan het experiment gepaard met enige aanvullende kosten die worden opgevangen door het schoolbestuur. Voor de inzet van andere professionals kan deze school gebruikmaken van de bovenschoolse talenten-pool van het schoolbestuur. De **personeelskosten voor deze externe professionals worden door het schoolbestuur betaald**, doordat het werken met andere professionals aansluit bij de visie van het bestuur.

3.4 Werkdruk

Een laatste belangrijk aandachtspunt van het ministerie van OCW binnen ERiO was de mogelijk negatieve impact van flexibele onderwijstijden op de werkdruk op de lange termijn. Bij aanvang van ERiO waren schoolleiders hier niet bang voor. Zij verwachtten zelfs dat de werkdruk op termijn zou afnemen door kleinere klassen vanwege de spreiding van de leerlingen over de onderwijsuren (zie Achtergrondsheets). In deze paragraaf bespreken we de effecten van zowel flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en 2) als de inzet van andere professionals (afwijking 3) op werkdruk. Eerst gaat Tabel 3.2 in op wat het onderwijspersoneel hierover antwoordde in de personeelsenquête.

Tabel 3.2 Ongeveer de helft van het onderwijsgevend personeel is (zeer) tevreden met de werkdruk en ziet positieve effecten van ERiO-deelname

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Tevreden met werkdruk	48%	54%	53%	61%	53%	55%
Positief effect op werkdruk	41%	42%	41%	42%	46%	44%

Bron: Personeelsenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Eind 2024 was iets meer dan helft van het onderwijsgevend personeel (zeer) tevreden over de werkdruk (54 procent). Iets minder dan de helft van de scholen (42 procent) ervoer positieve effecten van deelname aan het experiment op de werkdruk. Hoewel deze percentages op zichzelf niet laag zijn (het aandeel dat ontevreden is met werkdruk is bijvoorbeeld slechts enkele procenten, niet weergegeven), springt werkdruk er ten opzichte van andere aspecten zoals bijv. onderwijskwaliteit (Tabel 3.1) minder positief uit. In de interviews met schoolbestuurders, leerkrachten, schoolleiders en MR-leden hebben we achterhaald welke aspecten daaraan ten grondslag liggen.

Flexibele onderwijstijden

Uit de schoolbezoeken komt naar voren dat de ervaren werkdruk van het onderwijzend personeel binnen het experiment sterk samenhangt met de manier waarop het is ingericht en in hoeverre voldaan wordt aan **organisatorische randvoorwaarden** (zie Paragraaf 4.1). Op scholen waar een registratiesysteem aanwezig is voor verlof en voortgang en waar ouders zich houden aan de verlofafspraken, worden gemiddeld genomen positieve effecten op de werkdruk ervaren. Daarnaast spelen draagvlak, werkplezier, ervaring en met name de geleverde onderwijskwaliteit een grote rol.

Verschillende betrokkenen benadrukken dat **draagvlak en een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel** ertoe bijdragen dat de werkdruk niet als hoger wordt ervaren. Hoewel flexibele onderwijstijden extra werkzaamheden kunnen opleveren, zoals planmatig werken, verlofregistratie en voorbereiding van werkpakketten tijdens vakanties, leidt dit in veel gevallen niet tot extra ervaren werkdruk. De werkdruk is volgens leerkrachten anders verdeeld. Een schoolleider licht toe: *“Vanwege de collectieve verantwoordelijkheid hebben leerkrachten het gevoel er niet alleen voor te staan wat de werkdruk ten goede komt”*. Er is sprake van collectiviteit en samenwerking: zo worden leerkrachten uitgeroosterd voor de voorbereiding van de werkpakketten, is er op een school niemand die tijdens de zomer alle zes de weken weg is en werkt op een andere school met unitonderwijs en het gehele team iedere woensdagmiddag samenwerkt om het onderwijs voor te bereiden. Ook op de scholen die binnen de wettelijke kaders afwijken van de landelijk vastgestelde vakanties wordt geen toename in werkdruk ervaren. De geboden flexibiliteit wordt sterk gewaardeerd door het team: zij waarderen de mogelijkheid om buiten de reguliere vakanties verlof op te nemen of extra gewerkte dagen in vakanties te laten uitbetalen.

Daarnaast benoemen veel scholen positieve opbrengsten van de flexibele onderwijstijden voor het **werkplezier**. Dit geldt ook voor de scholen die binnen de wettelijke kaders afwijken. Een schoolleider licht toe: *“Leerkrachten moeten goed nadenken over wat ze binnen de groep en per kind gaan doen. Hoewel er meer werk wordt geleverd, denk ik niet dat er sprake is van hogere werkdruk. Leerkrachten hebben plezier in hun werk.”* Dit beaamen leerkrachten van meerdere scholen. Leerkrachten ervaren juist ruimte doordat zij tijdens vakantieweken individueel aandacht kunnen besteden aan leerlingen en achterstanden kunnen inhalen. Het lijkt ook een positief effect te hebben op het ziekteverzuim onder onderwijsgevend personeel. Het ziekteverzuim op sommige scholen is volgens hen laag doordat leerkrachten flexibel een vrije dag kunnen opnemen. Wel speelt het type invaller een rol: zo is de bereidheid op één school om verlof op te nemen groter wanneer een interne invaller de klas overneemt. Dit hangt volgens de betrokkenen waarschijnlijk samen met het specifieke schoolconcept van de school.

Verder zien verschillende scholen een daling in de ervaren werkdruk naarmate zij meer **ervaring** opdoen met het werken met flexibele onderwijstijden. Verbeteringen in administratiesystemen, een vaste invalpool en duidelijke communicatie naar ouders dragen hieraan bij. Een schoolleider geeft aan dat het bijhouden van ‘doelenboekjes’ en het voorbereiden van lessen tijdens vakantieweken in de eerste jaren veel tijd kostte. Inmiddels is de werklast afgenomen doordat processen zijn gestroomlijnd. Er is nu beter inzicht in wie werkt tijdens vakanties en wat leerlingen nodig hebben binnen hun individuele leerlijn.

Op scholen die de **onderwijskwaliteit** niet konden waarborgen wordt de werkdruk juist als problematisch ervaren. Op enkele van deze scholen heeft dit geleid tot de keuze om (grotendeels) te stoppen met flexibele onderwijstijden. Op één van deze scholen heeft het experiment geleid tot veel klachten onder het onderwijsgevend personeel van de school door een verhoogde administratiedruk en doordat de wisselingen in de groepsdynamiek als onprettig werden ervaren. Op een andere school die vrijwel geheel stopt met de flexibele onderwijstijden wordt door verschillende betrokkenen aangegeven dat er, mede door de hoge werkdruk, gedurende de looptijd van het experiment een hoge mate van verzuim en verloop was onder het onderwijsgevend personeel. De leerkrachten van deze school hebben aangegeven dat het veel flexibiliteit van hen vroeg om kinderen op verschillende momenten te laten starten met de schooldag, doordat er veel maatwerk geboden moest worden en de individuele leerplannen continu bijgewerkt dienden te worden. De MR benadrukt dat de hoge mate van flexibiliteit en het maatwerk veel vragen van de kwaliteit van de leerkrachten.

Specifieke effecten van afwijkende vakanties

Niet-EFO-scholen die uitsluitend deelnemen aan afwijking 1 (flexibele vakanties) ervaren een toename in werkdruk maar ook een toename in werkplezier. Leerkrachten geven aan dat zij graag lesgeven tijdens reguliere vakantieperiodes. Een intern begeleider licht toe: *“Het is prettig om in de vakantieperiode naar school te gaan; leerkrachten vinden het fijn. Ze hebben dan het hele gebouw tot hun beschikking.”* Ook een andere school benadrukt dat de zogenoemde ‘terugkomweken’ bijdragen aan het werkplezier. Het onderwijs is in deze weken kleinschaliger en meer afgestemd op de behoeften van het kind. Tegelijkertijd signaleren sommige betrokkenen dat de werkdruk toeneemt. Zo maken enkele leerkrachten met een hoge werktijdfactor te weinig uren tijdens de reguliere schoolweken. Dit wordt gecompenseerd door inzet tijdens de ‘terugkomweken’. Voor leerkrachten bij wie dit niet speelt, kunnen de extra uren op een ander moment worden opgenomen of uitbetaald. Ter illustratie van de administratieve lasten: betrokkenen van één school geven in een interview aan dat de uitvoering hen gemiddeld 16 uur extra administratie per geopende vakantieperiode kost. Volgens de schoolleider is dit momenteel goed te overzien. Toch ervaren de leerkrachten dit als belastend. Eén van hen merkt op: *“Tot nu toe is het altijd goed gegaan, maar het kost wel wat extra werk.”* Beide scholen onderstrepen het belang van een flexibele houding van de schoolleiding om het systeem werkbaar te houden.

Inzet andere professionals

Van de twee scholen die ten tijde van de eindmeting gebruikmaken van de inzet van andere professionals benoemt één van de scholen expliciet dat leerkrachten door de inzet van andere professionals een positief effect ervaren op de werkdruk. **Leerkrachten worden minder belast doordat er lessen verzorgd worden** die ze anders zelf hadden moeten verzorgen en ze meer tijd krijgen om hun overige lessen voor te bereiden. Het heeft volgens een schoolleider ook invloed op het werkplezier: *“Als je als leerkracht rondloopt tijdens het circuit word je heel blij. Leerkrachten zien de leerlingen ook in een andere setting. Sommige kinderen worden soms als zwaar ervaren in de groep, maar tijdens klimmen in de klimhal zie je een andere kant van de leerlingen, hierdoor ontstaat er meer verbinding, waardoor het in de andere lessen ook beter lukt”*.

4 Andere resultaten voor scholen/leerkrachten

De invoering van flexibele onderwijstijden heeft gevolgen voor diverse organisatorische aspecten van het onderwijs, zoals een strak registratiesysteem en goed zicht op individuele leerlijnen. Als deze organisatie op orde is, dan hebben de flexibele onderwijstijden een positief effect op de professionaliseringsruimte en de aantrekkelijkheid van de school voor leerkrachten.

Flexibele onderwijstijden kunnen de onderwijskwaliteit en kansengelijkheid ten goede komen. Bovendien kan het leiden tot extra werkplezier, met positieve gevolgen voor de werkdruk. Belangrijke randvoorwaarde is dat de organisatie van het onderwijs goed op orde is. Dit hoofdstuk kijkt naar welke aspecten van belang zijn voor goede organisatorische randvoorwaarden (Paragraaf 4.1). Daarnaast gaat dit hoofdstuk in op twee andere resultaten van ERiO op het terrein van scholen of betere leerkrachten, namelijk ruimte voor professionalisering (Paragraaf 4.2) en aantrekkelijkheid voor leerkrachten (Paragraaf 4.3).

De cijfermatige basis voor de verschillende resultaten is afkomstig uit de antwoorden op de enquêtes onder het onderwijspersoneel en ouders, die zowel aan het begin als aan het einde van het experiment zijn afgenomen. Verder hebben we tijdens schoolbezoeken deze aspecten de revue laten passeren, om het verhaal achter de cijfers te leren kennen.

4.1 Organisatie van het onderwijs

We hebben onderzocht wat de impact van flexibele onderwijstijd op de organisatie van het onderwijs op de lange termijn is. Deze paragraaf beschrijft eerst de opbrengsten van flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en 2), gevolgd door de impact van de inzet van andere professionals (afwijking 3) op de organisatie. Tabel 4.1 laat zien wat de resultaten zijn vanuit de personeels- en ouderenquête.

Tabel 4.1 Overgrote deel ouders is tevreden over onderwijsorganisatie; ERiO heeft volgens ruim 70 procent van onderwijspersoneel ook positief effect op flexibiliteit van team bij veranderingen

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Positief effect op <u>flexibiliteit team bij veranderingen</u>	69%	71%	67%	69%	69%	73%
Ouders						
Tevreden met <u>onderwijsorganisatie</u>	88%*	84%*	88%*	83%*	85%	85%

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)

Bron: Personeelsenquête en ouderenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Uit de vragenlijst eind 2024 blijkt dat een groot aandeel van het onderwijspersoneel (71 procent) een positief effect van ERiO ziet op de flexibiliteit van het onderwijsteam om veranderingen in de school op te vangen. Met dat aspect van de onderwijsorganisatie lijkt het dus wel snor te zitten. Aan ouders hebben we rechtstreeks gevraagd of ze vinden dat het onderwijs op de school goed georganiseerd is. Dat is het geval, 84 procent is daar (heel) tevreden

over. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat dit aandeel wat is afgenomen ten opzichte van het begin van het experiment. Meer specifiek is dat aandeel afgenomen bij de EFO-scholen die gebruikmaken van afwijking 1. Bij een deel van deze scholen vormt de onderwijsorganisatie meer dan voorheen een uitdaging. Uit de interviews wordt duidelijker van welke aspecten bij zowel EFO- als niet-EFO-scholen een goede organisatie afhangt.

Flexibele onderwijstijden

De invoering van flexibele onderwijstijden heeft gevolgen voor diverse organisatorische aspecten van het onderwijs, blijkt uit de schoolbezoeken. De mate waarin de scholen deze verandering als positief ervaren lijkt af te hangen van een strak registratiesysteem, een goede personele bezetting en het naleven van afspraken door ouders.

Volgens meerdere betrokkenen is voor de administratieve organisatie van het verlof **een goed functionerend registratiesysteem** nodig. EFO-scholen die al langer werken met flexibele onderwijstijden ervaren weinig extra administratieve lasten. Zij maken gebruik van een online administratiesysteem waarin ouders verlof aanvragen en hebben het bijhouden van de administratie uitbesteed aan een collega. Op andere (niet-EFO-)scholen, vormt de administratieve organisatie een knelpunt. De registratie van verlofdagen vergt veel handmatig werk, omdat het bijvoorbeeld niet in Parnassys kan worden ingevoerd, wat de werkdruk verhoogt. Zo geven niet-EFO-scholen aan dat ouders vakanties vaak te laat doorgeven, waardoor administratief medewerkers onder druk staan om te controleren of er voldoende verlof is opgenomen.

Veel scholen hanteren **vaste regels rondom de verlofaanvraag**, zoals vaste momenten waarop verlofdagen kunnen worden opgenomen of dat genoten en opgenomen uren in evenwicht moeten zijn om het aantal uren te bewaken. Anders gaan kinderen wellicht te lang achter elkaar naar school. In de praktijk blijkt de handhaving hiervan echter lastig. Op sommige scholen, zowel EFO als niet-EFO, geven ouders verlof niet (tijdig) door of brengen hun kind onaangekondigd wel of juist niet naar school tijdens de vakanties. Hierdoor moeten scholen ouders nabellen, wat de werkdruk verhoogt. Een schoolleider merkt op dat 20 procent van de ouders alsnog actief benaderd moet worden. Een vaste administratieve kracht biedt ondersteuning in deze handhaving van en communicatie met ouders.

De inzet van flexibele onderwijstijden beïnvloedt niet alleen de verlofadministratie, maar heeft ook gevolgen voor de bredere organisatie van het onderwijs. Zo vormen het **zicht houden op leerlijnen en de planning van overleg- en ontwikkelmomenten behoorlijke uitdagingen**. Er wordt aangegeven dat het zicht houden op de individuele leerlijnen moeilijker bleek dan verwacht. Zo geeft een bestuurder aan: *"[Het] heeft een groot effect op leerkrachten, ze moeten heel goed in de gaten houden waar kinderen op ieder moment staan"*. Meerdere scholen werken al lang met individuele leerlijnen. Op één school beschikken leerlingen bijvoorbeeld over routeboeken waarin zij hun leeractiviteiten plannen en hun voortgang bijhouden. Ook het plannen van overleg- en ontwikkelmomenten blijkt uitdagend. Van een school die gestopt is met het experiment zeggen leerkrachten, dat er beperkte tijd was voor onderwijsanalyse of -ontwikkeling door de ruime openingstijden van de school. Andere scholen lukt het wel om ruimte te behouden voor overleg en professionele ontwikkeling, maar benoemen ook dat de organisatie van deze momenten (zoals collegiaal overleg, wekelijkse klassenmeetings, avondmeetings en studiedagen) iets ingewikkelder is geworden door de flexibiliteit binnen het team.

De personele organisatie vormt een ander belangrijk aandachtspunt binnen het experiment, en de invloed van flexibele onderwijstijden hierop blijkt wisselend. Op sommige scholen verloopt de personele planning zonder noemenswaardige knelpunten. Een schoolleider geeft aan dat het rooster juist goed te organiseren is dankzij de flexibele inzet van personeel. Ook op een school met unitonderwijs levert het vervangen van leerkrachten weinig problemen op, mogelijk doordat meerdere onderwijsprofessionals gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een of

meerdere groepen. Op één school is volgens de schoolleider de bereidheid onder leerkrachten om tijdens de vakantie te werken zelfs zo groot, dat er geloot moet worden wie aan de slag mag. Daartegenover staan scholen, waar de personele organisatie wel een uitdaging vormt. Zo noemen scholen dat dit een knelpunt is omdat niet alle medewerkers tijdens vakantieweken werken, versnipperd vakantie kunnen opnemen en de beschikbare invalpool beperkt is, wat de operationele flexibiliteit onder druk zet. Eén school benoemt zelfs dat deze knelpunten niet opwegen tegen de voordelen van de flexibilisering.

Inzet andere professionals

De niet-EFO-scholen die gebruikmaken van afwijking 3 geven aan dat de inzet van andere professionals vraagt om **duidelijke coördinatie**. Om dit proces te verbeteren, zijn door een school aanpassingen gedaan in de organisatie en afstemming. Waar voorheen een leerkracht per bouw verantwoordelijk was voor de coördinatie, wordt deze taak inmiddels uitgevoerd door een sociaal-cultureel werker. Deze werker legt verbindingen in de wijk, onderhoudt externe contacten en stroomlijnt de organisatie doordat de coördinatie niet langer per bouw is ingericht. Hoewel deze aanpak zorgt voor betere afstemming, brengt het volgens de bestuurder ook extra werk met zich mee voor de organisatie van het onderwijs.

4.2 Ruimte voor professionalisering

Wanneer er door de gebroken schoolweken minder lesdagen zijn, kunnen docenten meer ruimte hebben voor ontwikkeling of onderwijsverbetering. Ervaart het onderwijspersoneel dat ook zo? Deze paragraaf beschrijft de impact op de professionaliseringsruimte, wederom opgesplitst naar scholen die gebruikmaken van afwijking 1 en 2 (flexibele onderwijstijden) en scholen die alleen andere professionals inzetten (afwijking 3). Eerst toont Tabel 4.2 de resultaten uit de personeelsenquête.

Tabel 4.2 Het onderwijspersoneel is te spreken over de professionaliseringsruimte, al is het aandeel dat een positief effect van ERiO verwacht op dit aspect met 45 procent wat kleiner dan op andere aspecten

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Tevreden met <u>individuele professionaliseringstijd</u>	63%	66%	67%	69%	68%	62%
Tevreden met <u>professionaliseringstijd team</u>	72%	73%	73%	72%	77%	72%
Positief effect op <u>professionaliseringsruimte</u>	46%	45%	45%	49%	50%	49%

Bron: Personeelsenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Het onderwijspersoneel is zeker niet negatief over de professionaliseringsruimte. Zo’n twee derde geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de hoeveelheid individuele professionaliseringstijd. Wat betreft de hoeveelheid professionaliseringstijd met het team is dat aandeel zelfs bijna drie kwart (73 procent). Bijna de helft ziet daarbij een positief effect op de professionaliseringsruimte door ERiO (45 procent). De kanttekening hierbij is dat dit aandeel ten opzichte van andere aspecten relatief laag is.

Flexibele onderwijstijden

Een aantal EFO-scholen ervaart positieve gevolgen van deelname aan het experiment voor de ruimte voor professionalisering. Op deze scholen zijn er **meer mogelijkheden om een leerkracht vrij te roosteren** voor professionaliseringsactiviteiten. Een leerkracht verwoordt dit als volgt: “De flexibiliteit zorgt er ook voor dat er veel

meer ruimte is voor professionalisering, dit had niet gekund binnen een ander systeem” en een andere leerkracht uit hetzelfde team: “Ik volg een opleiding in het buitenland waarvoor ik 4 weken aaneengesloten weg ben, maar dat is in samenspraak met collega’s heel goed te doen”.

Daarnaast geven meerdere schoolleiders aan dat de mate waarin professionalisering plaatsvindt sterk samenhangt met de samenstelling en cultuur van het team. Meerdere schoolleiders benoemen dat **de mate van flexibiliteit die geboden wordt, hoge eisen stelt aan de professionaliteit** van leerkrachten. Zo wordt van hen verwacht dat zij lesgeven aan samengestelde groepen of uitleg geven over vakinhoud die niet direct aansluit bij hun expertise. Dit brengt kansen voor ontwikkeling met zich mee. Een schoolleider legt uit: *“Het is een soort van zichzelf ontwikkelende spiraal (het liefst omhoog). Het kernteam is een groep bevlogen mensen, waar je makkelijk bij kan aanhaken als nieuweling”.* Ook een andere schoolleider beaamt dit: leerkrachten op deze school geven aan dat het veel vraagt omdat zij met stof te maken krijgen die weggezaakt kan zijn. Dit wordt gezien als een uitdaging en vorm van professionalisering buiten de comfortzone.

Daarentegen zijn er ook scholen waar deelname aan het experiment weinig tot geen invloed heeft op professionaliseringsmogelijkheden volgens betrokkenen. In de meeste gevallen **hangt dit samen met de wijze waarop het experiment is ingericht en met de organisatorische context** van de school. Zo bieden scholen die werken met een traditioneel jaarstofklassensysteem en slechts één leerkracht per klas hebben, weinig ruimte om personeel vrij te roosteren voor professionalisering. Dit geldt bijvoorbeeld voor de drie scholen die uitsluitend flexibele vakanties aanbieden in de drie weken binnen de wettelijke kaders. Ook één EFO-school geeft aan dat er niet meer of minder ruimte is voor professionalisering.

Inzet andere professionals

Op één van de scholen die deelneemt aan afwijking 3 worden positieve opbrengsten gezien van deelname aan het experiment voor de professionalisering van hun onderwijspersoneel. De schoolleider geeft aan dat de zoektocht naar schooltijd voor leerlingen en ontwikkeltijd van leerkrachten heeft geleid tot het ‘vijf gelijke dagen model’, wat helpt om ontwikkeltijd structureel makkelijker mogelijk te maken.

4.3 Aantrekkelijkheid voor leerkrachten

Geen expliciete doelstelling, maar een mooie bijkomstigheid van ERiO is dat flexibele onderwijstijden kunnen bijdragen aan de aantrekkelijkheid van een school, zowel voor ouders en leerlingen als voor onderwijspersoneel. De aantrekkelijkheid voor ouders komt in Paragraaf 5.2 aan de orde. Deze paragraaf gaat in op de aantrekkelijkheid voor leerkrachten, zowel bij de werving als het behoud van personeel. Daarbij maken we een uitsplitsing naar scholen die gebruikmaken van afwijking 1 en 2 (flexibele onderwijstijden) en scholen die alleen andere professionals inzetten (afwijking 3). Tabel 4.3 geeft de resultaten uit de personeelsenquête weer.

Tabel 4.3 Twee derde van het onderwijspersoneel vindt dat ERiO-deelname een positief effect heeft op aantrekkelijkheid voor leerkrachten; tevredenheid met opnemen vakantie is significant toegenomen

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Tevreden met <u>mogelijkheden opnemen vakantie</u>	56%*	72%*	64%*	78%*	57%*	74%*
Tevreden met <u>werktijden</u>	86%	90%	86%	83%	87%	88%
Positief effect op <u>aantrekkelijkheid ond.personeel</u>	65%	68%	66%	67%	68%	70%
Positief effect op <u>voldoende onderwijspersoneel</u>	60%	56%	61%	57%	62%	54%

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)

Bron: Personeelsenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Het onderwijspersoneel is van mening dat de flexibele onderwijstijden een positief effect hebben op de aantrekkelijkheid om op die school te werken. Twee derde van hen geeft dit aan in de enquête, zo laat Tabel 4.3 zien. Ruim de helft denkt dan ook dat ERiO-deelname een positief effect heeft op voldoende onderwijspersoneel op school. Dat uit zich ook in de tevredenheid met de mogelijkheden voor het opnemen van de vakantie. Aan het begin van ERiO was ruim de helft hier tevreden over, aan het einde van het experiment was dat bijna drie kwart. Die groei komt vooral door een hoger percentage dat (zeer) tevreden is bij de niet-EFO-scholen. Bij hen is logischerwijs het meest veranderd in de afgelopen periode. De tevredenheid met de werktijden was altijd al hoog. Maar liefst 90 procent van het onderwijspersoneel is hier (zeer) tevreden over.

Flexibele onderwijstijden

De scholen met flexibele onderwijstijden noemen de afwijkende vakanties inderdaad aantrekkelijk voor personeel. Op een school worden de flexibele vakanties zelfs gezien als een **wervende factor**. Een bestuurder licht toe: *“Veel personeelsleden komen hier werken, veel ouders kiezen nu ook voor deze school.”* Het bestuur van een school die zich tot nu toe weinig heeft geprofileerd, ziet hierin mogelijkheden. Door de flexibele vakanties explicieter op te nemen in vacatures of personeel te selecteren op hun bereidheid om in vakanties te werken, wordt verwacht gericht personeel aan te trekken.

Wat betreft het onderwijspersoneel wordt verder benoemd dat hier, met name aan het begin van het experiment, problemen werden ervaren. Sommige scholen ervoeren **in de opstartfase personeelsverloop**, omdat niet alle leerkrachten zich konden vinden in de nieuwe werkwijze. Inmiddels is er op deze scholen meer stabiliteit ontstaan, mede dankzij een nieuwe schoolleider. Volgens betrokkenen is de aantrekkelijkheid voor personeel niet alleen toe te schrijven aan flexibele onderwijstijden, maar ook aan de betere algehele werkwijze van de school.

Op scholen waar de **onderwijskwaliteit niet kon worden gewaarborgd wordt personeelsverloop nog steeds ervaren**. In deze gevallen heeft dit in combinatie met andere factoren geleid tot de keuze om (gedeeltelijk) te stoppen met het experiment. De betrokkenen zijn echter niet negatief over het mogelijke effect van flexibele onderwijstijden op het personeel. Een schoolleider merkt op dat flexibele onderwijstijden wel degelijk aantrekkingskracht hebben op leerkrachten, *“maar ze redden het vaak maar een half jaartje.”*

Inzet andere professionals

Scholen die andere professionals inzetten merken **geen duidelijk effect** op de aantrekkingskracht voor leraren. Er zijn volgens een schoolleider geen sollicitaties geweest van leerkrachten die specifiek kiezen voor de school vanwege het werken met externe vakdocenten. Het onderwijskundig personeel geeft echter aan dat het werken met circuitlessen hun werkplezier vergroot, aangezien er ruimte is voor hen om lessen te geven vanuit hun eigen interesses. Met name in de onderbouw is deze ruimte er voor leerkrachten, omdat het daar minder goed lukt om externe professionals in te zetten. Op een andere school die met andere professionals werkt, wordt vanuit breder perspectief naar de aantrekkingskracht voor leraren gekeken. Externe professionals krijgen op deze manier een kijkje in het onderwijs wat hen in sommige gevallen stimuleert om de pabo te gaan doen. Zoals een bestuurder toelicht: *"Het kunnen boeien en binden is heel erg belangrijk op de huidige arbeidsmarkt."*

5 Andere resultaten voor leerlingen/ouders

Door flexibele onderwijstijden ervaren leerlingen meer rust, al geldt dat niet voor iedereen. Ook wordt het als positief ervaren dat leerlingen en leerkrachten elkaar vaker groep-overstijgend ontmoeten. Voor ouders maken de flexibele schooltijden de scholen heel aantrekkelijk, ook al omdat het ze meer ruimte geeft voor arbeids- en ouderparticipatie.

Leerlingen kunnen positieve gevolgen ondervinden van de flexibele onderwijstijden, onder meer doordat ze kunnen profiteren van meer maatwerk. Dit hoofdstuk kijkt naar welke aspecten van leerlingen en hun ouders nog meer positief beïnvloed kunnen worden door ERiO. Eerst kijkt Paragraaf 5.1 naar het welbevinden van leerlingen. Vervolgens gaat Paragraaf 5.2 in op de aantrekkelijkheid voor leerlingen en hun ouders. In het verlengde daarvan beschrijft Paragraaf 5.3 ten slotte de gevolgen voor de arbeids- en ouderparticipatie van ouders.

De cijfermatige basis voor deze aspecten halen we uit de antwoorden op de enquêtes onder het onderwijspersoneel en ouders, die zowel aan het begin als aan het einde van het experiment zijn afgenomen. Deze gegevens vullen we aan met de informatie die we hebben bevestigd over deze onderwerpen tijdens de schoolbezoeken.

5.1 Welbevinden leerlingen

Naast positieve gevolgen voor de onderwijskwaliteit, zou ERiO ook positief kunnen bijdragen aan het welbevinden van de leerlingen. Deze paragraaf beschrijft de impact op dit aspect, uitgesplitst naar scholen die gebruikmaken van afwijking 1 en 2 (flexibele onderwijstijden) en scholen die alleen andere professionals inzetten (afwijking 3).

Eerst toont Tabel 5.1 het antwoord op een vraag uit de personeelsenquête, die raakt aan het welbevinden van leerlingen. Eind 2024 ervaart 70 procent van de onderwijsprofessionals positieve effecten van ERiO-deelname aan de mate waarin er een veilige en stimulerende omgeving aan leerlingen geboden wordt, een hoog percentage dus.

Tabel 5.1 70 procent van onderwijspersoneel vindt dat ERiO-deelname een positief effect heeft op een veilige en stimulerende omgeving voor leerlingen

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Positief effect op <u>veilige, stimulerende omgeving leerlingen</u>	73%	70%	77%	71%	82%	76%

Bron: Personeelsenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Flexibele onderwijstijden

Ook uit de gesprekken komt naar voren dat flexibele onderwijstijden volgens betrokkenen positief bijdragen aan het welbevinden van leerlingen. Leerlingen ervaren **meer rust en ontspanning** doordat de mogelijkheid bestaat om (een deel van) een dag vrij te nemen wanneer daar behoefte aan is. Ook tijdens de vakantieweken is het rustiger op school. Een leerling zegt: " [Dat is] veel fijner, want in de vakantieschool is het "lekker rustig", niet zoveel

geschreeuw, geklets”. Vanwege de hogere mate van ontspanning is het welbevinden van leerlingen volgens betrokkenen toegenomen. Zowel schoolleiders, besturen, leerkrachten en MR zien dit als een opbrengst die uiteindelijk kan zorgen voor meer leerrendement, al is een dergelijk effect nog niet hard vastgesteld. Daarnaast zorgt flexibiliteit in onderwijstijd voor meer rust in de thuissituatie, wat met name wordt benoemd als opbrengst voor leerlingen met zorgbehoeften. Zo zegt een schoolbestuurder dat zes weken zomervakantie te lang is. Eén MR benoemt de rust in de ochtenden en tijdens de ophaalmomenten. Daarnaast zorgt flexibiliteit in onderwijstijd voor meer rust in de thuissituatie, wat met name wordt benoemd als opbrengst voor leerlingen met zorgbehoeften. Zo zegt een schoolbestuurder dat zes weken zomervakantie te lang is.

Naast de mogelijkheid tot meer rust benoemen betrokkenen van zowel EFO als niet-EFO scholen dat flexibiliteit een positief effect heeft op het welbevinden van leerlingen omdat zij in aanraking komen met meer verschillende leerlingen en leerkrachten, wat een positief effect kan hebben op hun welbevinden gedurende de schoolloopbaan. Zij voelen zich thuis op school. Schoolleiders en leerkrachten (niet-EFO) geven aan dat de flexibiliteit bijdraagt aan meer saamhorigheid binnen de school, mede doordat **leerlingen en leerkrachten elkaar vaker schoolbreed en groep-overstijgend ontmoeten**, bijvoorbeeld in de vakantieweken. Dit positieve schoolklimaat vertaalt zich volgens betrokkenen in meer rust op de gangen, doordat leerlingen elkaar beter kennen. Leerlingen van meerdere scholen beamen dat de vakanties rustiger zijn en de *“inhaallessen zijn leuk ook al krijg je niet je eigen juf/meester”*. Ze kunnen dan ook samenwerken met kinderen die ze nog niet kennen en dat zorgt weer voor nieuwe vriendschappen, vertellen ze.

Veel leerlingen reageren enthousiast op de afwisseling in onderwijsvormen en leerkrachten: *“[Het is] heel leuk”*. Ouders en leerkrachten merken ook op dat leerlingen deze variatie, zoals kleinere groepen en groepsdoorbrekend werken, erg leuk vinden. Vooral leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften of met een onveilige of complexe thuissituatie lijken gebaat bij een flexibel vakantierooster volgens betrokkenen. De individuele aandacht en continuïteit van structuur in de vakantieschool zorgen ervoor dat zij meer aan leren toekomen zeggen ouders. Ook ouders betrokken bij scholen die afwijken binnen de wettelijke kaders zeggen dat kinderen het werken in verticale groepen in de vakanties niet alleen *“fantastisch leuk”* vinden, maar dat het ook leerzaam is op sociaal-emotioneel vlak. Leerlingen vertellen dat ze het leuk vinden als het oudere leerlingen zijn, zodat ze van hen kunnen leren.

Naast deze sociaal-emotionele en praktische opbrengsten merken meerdere scholen op dat het **ziekteverzuim van leerlingen afgenomen** lijkt dankzij de bovengenoemde positieve effecten van flexibele onderwijstijden, al is dit ervaren effect niet altijd onderbouwd met verzuimcijfers. Tot slot biedt de spreiding van vakanties praktische voordelen voor gezinnen met een lager inkomen of een complexe thuissituatie. Zij kunnen **buiten het hoogseizoen op vakantie**, profiteren van rustigere reisdagen en ervaren minder financiële druk. Ook wordt het daardoor makkelijker om verre familie te bezoeken. Deze factoren dragen volgens betrokkenen bij aan het welzijn van zowel leerlingen als hun gezinnen.

Er zijn ook tegengeluiden. Niet alle betrokken scholen ervaren meer rust vanwege deze flexibiliteit. Meerdere betrokkenen van één school benadrukken juist dat de flexibele onderwijstijden voor meer ruis zorgen. Zij zien dat leerlingen behoefte hebben aan **structuur en regelmaat, iets dat onder druk kan komen te staan door vrije inlooptijden en flexibele vakanties**. Eén leerling vertelt: *“Soms is het afleidend als andere kinderen in de klas komen als jij er al bent.”* Ook wordt benoemd dat de wekelijkse herhaling in het ritme van de vakantieschool bij sommige leerlingen kan leiden tot een gevoel van sleur. Ook enkele leerlingen noemen ook dat ze hun rooster soms vermoeiend vinden. Daarnaast wijzen enkele betrokkenen op dat de **sociale cohesie en groepsvorming niet in het gedrang moeten komen**. De MR van een school merkt hierover op: *“Als iedereen afzonderlijk vakantie van elkaar heeft, is dat niet altijd goed. Het is ook goed om op dezelfde tijd vakantie te hebben, gezamenlijk opladen en*

daar naartoe werken. 2 weken kerstvakantie en 4 weken in de zomer bijvoorbeeld. Hele hoge mate van flexibiliteit is niet zaligmakend voor bijvoorbeeld groepsvorming. Met een beetje pech missen de leerling en leerkracht elkaar 10 weken.” Een leerling vertelt: “[Het is] wel gek als iemand na een lange tijd weer terugkomt in de klas.”

Specifieke effecten van gebroken schoolweken

Op drie niet-EFO-scholen wordt structureel afgeweken van de vijfdaagse schoolweken. Betrokkenen signaleren verschillende effecten van deze aanpak. Zo geeft een schoolleider aan dat de mogelijkheid om bij overprikkeling thuis te blijven leidt tot een afname van het aantal incidenten en pestgedrag binnen de school. Deze extra verlofmogelijkheden dragen daarnaast volgens de schoolleider bij aan minder ziekteverzuim, hoewel er niet concreet is gekeken naar verzuimgegevens. Leerkrachten onderschrijven de onderliggende visie: *“Kinderen kunnen vakantie nemen als ze eraan toe zijn, en niet wanneer het moet in de wet”*. Tegelijkertijd vergt dit volgens hen wel **betrokkenheid van ouders en het vermogen om aan te voelen wat hun kind nodig heeft** en hiernaar te handelen. Ouders geven aan het prettig te vinden dat losse dagen opgenomen kunnen worden. Eén ouder beschrijft hoe zij tijdelijk op vrijdagen verlof opnam voor haar kind, omdat de drukte in de klas te veel werd, een maatregel die haar kind duidelijk goed deed.

Andere professionals

De scholen die deelnemen aan de afwijking voor de inzet van andere professionals, benoemen diverse opbrengsten voor het welbevinden van leerlingen. Eén school benadrukt dat welzijn de basis vormt voor leren en ziet dat de inzet van andere professionals in circuitlessen hier positief aan bijdraagt. **Leerlingen hebben keuzevrijheid, toegang tot een breed aanbod in een veilige setting en werken in kleine groepen.** Deze keuzemogelijkheden dragen volgens betrokkenen bij aan de zelfredzaamheid en zelfontwikkeling van leerlingen, wat resulteert in meer plezier en een hoger welbevinden. Een leerling zegt: *“Zonder plezier heb je geen toekomst.”* Ook is er ruimte voor het ontdekken van eigen talenten. Een leerling vertelt: *“Als je iets nieuws leert dan denk je zo van: he dan kan ik dat ook doen. Dan kan je het proberen. En dan lukt het. En dan is het misschien je nieuwe lievelingsactiviteit.”* De circuitlessen sluiten aan bij naschoolse activiteiten, waarvoor leerlingen zich kunnen inschrijven. Zoals een betrokkene aangeeft: *“Een theaterjongen organiseert bijvoorbeeld aansluitend na schooltijd een activiteit voor leerlingen. Hierop kunnen de leerlingen intekenen, in ruil voor een kleine bijdrage”*. De schoolleider van een andere school benoemt dat de inzet van andere professionals niet alleen van waarde is voor leerlingen, maar ook bijdraagt aan een sterker team: *“Er is nu één team, dat vanuit verschillende perspectieven en rollen één gezamenlijk doel hebben (o.a. pedagogisch klimaat). Ze spreken nu één taal.”*

5.2 Aantrekkelijkheid voor leerlingen/ouders

Paragraaf 4.3 toonde dat flexibele onderwijstijden kunnen bijdragen aan de aantrekkelijkheid van een school voor onderwijspersoneel. De aantrekkelijkheid voor ouders komt in deze paragraaf aan de orde, wederom uitgesplitst naar scholen die gebruikmaken van afwijking 1 en 2 (flexibele onderwijstijden) en scholen die alleen andere professionals inzetten (afwijking 3). Tabel 5.2 geeft de resultaten uit de personeels- en ouderenquête weer.

Tabel 5.2 Flexibele schooltijden zijn zeer aantrekkelijk voor ouders en leerlingen

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Positief effect op <u>aantrekkelijkheid ouders/leerlingen</u>	89%	89%	92%	94%	90%	90%
Ouders						
Tevredenheid met <u>schooltijden</u>	91%	91%	94%	93%	93%	92%

Bron: Personeels- en ouderenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Maar liefst zo'n 90 procent van het onderwijspersoneel geeft eind 2024 aan een positief effect te zien van flexibele onderwijstijden op de aantrekkelijkheid om te kiezen voor de school door ouders en leerlingen. Dat is het hoogste percentage van alle effecten die het onderwijspersoneel mocht beoordelen in de enquête. Ouders zijn dan ook massaal tevreden met de onderwijstijden (91 procent), al was dat ook al het geval aan het begin van de ERiO-periode.

Flexibele onderwijstijden

Met name EFO-scholen die de **flexibele onderwijstijden succesvol hebben ingevoerd**, zien een aanzienlijke toename in leerlingaantallen. Twee EFO-scholen geven aan dat zij momenteel met wachtlijsten werken vanwege de grote belangstelling onder ouders. De vraag overstijgt hun capaciteit. Een bestuurder beschrijft deze ontwikkeling als een situatie waarin de school *"bijna geëxplodeerd is"* en stelt dat men *"last heeft van het eigen succes"* door beperkte uitbreidingsmogelijkheden binnen het gebouw.

Andere scholen merken niet zo op dat de huidige populatie bewust kiest voor de school vanwege deelname aan het experiment. Een schoolleider vertelt dat dit in het verleden sterker was, maar vanwege het postcodebeleid van de gemeente hebben ouders momenteel minder ruimte om te kiezen voor een specifieke school. Een ouder van deze school zegt echter wel specifiek gekozen te hebben voor de school vanwege de mogelijkheid om onderwijs meer te verspreiden over het jaar.

De aantrekkingskracht hangt volgens scholen mede samen met de manier waarop scholen zich profileren. Scholen die de **flexibele onderwijstijden actief uitdragen**, merken dat dit ouders aantrekt. Een bestuurder geeft aan dat het leerlingenaantal sterk groeide nadat de school zich actiever ging profileren op dit punt. Andere scholen zijn hierin juist terughoudender geweest, omdat het experiment tijdelijk van aard is. Dit geldt zowel voor EFO- als niet-EFO-scholen. Toch zien veel betrokkenen kansen om met gerichte profilering de aantrekkingskracht van hun school verder te vergroten, zeker wanneer er geen sprake meer is van tijdelijkheid. Het zou volgens een schoolleider die tot nu toe terughoudend is geweest een reden kunnen zijn voor ouders om voor een bepaalde school te kiezen.

Specifieke effecten van afwijkende vakanties

Volgens veel betrokkenen bij scholen die alleen afwijkende vakanties hebben, zijn flexibele vakanties een belangrijke factor voor het kiezen van een specifieke school. Het stopzetten van flexibele vakanties zou gevolgen hebben voor de populatie. Zo verwacht een school die gaat stoppen met het experiment om zich te richten op de onderwijskwaliteit een daling in het leerlingenaantal, juist omdat flexibele vakanties voor veel ouders een doorslaggevende reden waren om voor de school te kiezen.

Inzet andere professionals

Scholen die andere professionals inzetten merken **geen zichtbaar effect** van deelname aan afwijking 3 op de instroom van leerlingen. Het schoolbestuur benadrukt dat instroom ook geen doel op zich is. Een eventuele aanzuigende werking wordt niet als wenselijk gezien, omdat dit ten koste zou gaan van andere scholen in de omgeving. Ouders geven echter wel aan het te waarderen dat de school investeert in het brede welzijn van leerlingen. Andere factoren, zoals het unitonderwijs en de specifieke leerlingenpopulatie, spelen echter een grotere rol dan de inzet van andere professionals. Een school die veel NT2-kinderen heeft en kinderen die “echt aan de bovenkant zitten” geeft aan dat deze leerlingen nu veel beter bediend kunnen worden vanwege de inzet van pedagogisch medewerkers, al lijkt dat niet te leiden tot extra instroom van deze specifieke leerlingen.

5.3 Arbeids- en ouderparticipatie ouders

Deze paragraaf beschrijft de impact van deelname aan het experiment op specifiek de participatie van ouders. We gaan in op zowel de arbeidsparticipatie als de ouderparticipatie. Is er in de ogen van de deelnemende scholen een effect op de arbeidsparticipatie van ouders en hoe geven ouders dit zelf aan in de enquête? Op de enquêteresultaten gaan we als eerste in (zie Tabel 5.3). Daarna beschrijven we de informatie die we hebben opgehaald tijdens de interviews, voor achtereenvolgens de scholen die gebruikmaken van flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en 2) en scholen die alleen gebruikmaken van de inzet van andere onderwijsprofessionals (afwijking 3).

Tabel 5.3 Een grote meerderheid van zowel het onderwijspersoneel (82 procent) als van ouders zelf (zo’n twee derde) ziet een positief effect op aspecten die met de werk-privébalans te maken hebben

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Positief effect op <u>flexibiliteit ouders (werk-privé)</u>	91%*	82%*	98%	96%	93%	89%
Ouders						
Positief effect op <u>werktijden beter regelen</u>	56%*	65%*	64%*	69%*	64%*	72%*
Positief effect op <u>meer tijd voor kinderen</u>	57%*	67%*	64%*	70%*	64%*	74%*
Positief effect op <u>gezinsleven beter organiseren</u>	60%*	69%*	68%	72%	68%*	77%*
Positief effect op <u>minder stress in gezin</u>	52%*	61%*	59%*	64%*	60%*	71%*

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)
Bron: Personeels- en ouderenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Het overgrote deel van het onderwijspersoneel (82 procent) is ervan overtuigd dat ERiO-deelname de ouders meer flexibiliteit biedt in het combineren van werk en privé. Hoewel aan het begin van het experiment een nog groter deel verwachtte dat dit het geval zou zijn, is er op de aantrekkelijkheid van de school na geen aspect waarop het onderwijspersoneel een nog groter effect ziet. Ook een groot deel van de ouders (zo’n twee derde) ziet positieve effecten van de mogelijkheden rondom de schooltijden op het beter regelen van de werktijden, meer tijd voor de kinderen hebben, het beter organiseren van het gezinsleven en op minder stress in het gezin. Dat aandeel is bovendien flink toegenomen ten opzichte van de verwachtingen aan het begin van het experiment. Logischerwijs komt deze groei op het conto van de niet-EFO-scholen, waarbij zich de grootste veranderingen hebben voorgedaan. Opvallend is verder dat van de ouders op scholen die (ook) gebruik maken van de tweede afwijking een nog groter deel een effect lijkt te zien van deze aspecten. Bij zo’n drie kwart is dat het geval.

Flexibele onderwijstijden

Betrokkenen van EFO-scholen hebben wisselende ervaringen met de effecten van flexibele onderwijstijden op de arbeidsparticipatie van ouders. Een schoolbestuurder benadrukt dat het doel van deelname aan het experiment was om ruimte te bieden aan zowel de leerling als het gezin. Enerzijds moest de flexibiliteit helpen om het onderwijs beter af te stemmen op de behoeften van de leerling. Anderzijds werd beoogd om ouders te ondersteunen bij het combineren van werk en opvoeding, en zo arbeidsparticipatie te bevorderen.

Volgens verschillende betrokkenen van zowel EFO- als niet-EFO scholen leidt deze flexibiliteit daadwerkelijk tot positieve effecten op arbeidsparticipatie. De MR van een school stelt dat er *“absoluut een effect is op de arbeidsparticipatie”*. MR-leden van diverse scholen delen deze mening. **Ouders kunnen hun werk beter combineren met de zorg voor hun kinderen**, wat volgens betrokkenen een duidelijke maatschappelijke meerwaarde oplevert. Zo blijven ouders in sectoren als de zorg inzetbaar tijdens reguliere vakantieperiodes, wat helpt om personeelstekorten op te vangen en overbelasting van voorzieningen te voorkomen. Een leerling zegt: *“Als allebei de ouders dat hebben kan je niet op vakantie.”* Ouders met onregelmatige werktijden profiteren van de mogelijkheid om onderwijstijden af te stemmen op hun werkschema maar ook in situaties zoals co-ouderschap biedt het uitkomsten. Daarnaast wordt opgemerkt dat ouders in specifieke regio's, zoals toeristische gebieden, eveneens profiteren. Zo noemen betrokkenen het voorbeeld van ouders die een camping runnen en juist in het hoogseizoen beschikbaar moeten zijn.

Toch zijn er ook kritische geluiden over het werkelijke effect op arbeidsparticipatie. Meerdere leden van de MR van drie EFO-scholen zetten vraagtekens bij de impact van enkele flexibele weken per jaar. Zij stellen dat ouders met **kinderen op reguliere scholen doorgaans gebruik kunnen maken van buitenschoolse opvang**, waardoor de praktische voordelen van flexibele onderwijstijden mogelijk beperkt zijn. Het gaat slechts om een gering aantal weken per jaar gaat en ze betwifelen of dit daadwerkelijk verschil maakt voor de arbeidsparticipatie: *“Nee, dat is wel erg ver gezocht”*.

6 Toekomst

Vrijwel alle scholen spreken de wens uit dat de mogelijke afwijkingen binnen ERiO wettelijk worden verankerd. De tevredenheid met deze afwijkingen is dan ook groot. Om succesvol gebruik te kunnen maken van de geboden flexibiliteit dienen basisscholen wel te voldoen aan randvoorwaarden als een duidelijke, gedragen visie en het werken met individuele leerlijnen.

Na eerst EFO en daarna ERiO is het de vraag of de mogelijk gemaakte afwijkingen van de regelgeving nu of in de toekomst wettelijk verankerd gaan worden. Gedurende de hele doorlooptijd van ERiO geven scholen aan dat ze hier graag duidelijkheid over willen. Blijvende ruimte in de wetgeving rondom onderwijstijd is noodzakelijk om hun beleid daarop af te stemmen. In de recente Voortgangsbrief lerarenstrategie hebben de toenmalige minister en staatssecretaris van OCW aangekondigd dat ERiO een vervolg krijgt, samen met twee andere experimenten naar onderwijstijd:

1. Onderwijstijd in balans: Een nieuw experiment dat onderzoekt of het mogelijk is om in het primair onderwijs met minder onderwijstijd voor leerlingen, en meer professionaliserings- en voorbereidingstijd voor leraren, de kwaliteit van onderwijs te verbeteren en meer maatwerk te bieden aan leerlingen;
2. Andere dag- en weekindeling: Dit experiment loopt al sinds 2020 voor scholen binnen de G5 en wordt vanaf schooljaar 2026/2027 verlengd en verbreed naar scholen buiten de G5. Scholen kunnen hierbij tot maximaal 22 uur per maand andere professionals inzetten, zoals vak- of gastdocenten;
3. Ruimte in Onderwijstijd: Dit is een vervolg op het huidige experiment Ruimte in Onderwijstijd, maar wel met een aangepaste opzet. De focus ligt op de verdeling van schoolweken door het jaar heen (schoolvakanties) en het maximum aantal vierdaagse schoolweken. Het inzetten van andere professionals valt dus in het vervolg niet meer onder dit experiment, maar onder het experiment andere dag- en weekindeling.

De drie experimenten worden qua planning op elkaar afgestemd en zullen naar verwachting lopen tot 2030. Na afloop kan dan over het geheel van de onderwijstijd in het primair onderwijs besluitvorming plaatsvinden.

We hebben betrokkenen gevraagd wat zij zouden doen als de afwijkingen wel worden verankerd en wat er zou gebeuren als dit niet het geval is. Paragraaf 6.1 en Paragraaf 6.2 gaan hier achtereenvolgens op in. Paragraaf 6.3 geeft ten slotte de mening van betrokkenen over aan welke randvoorwaarden scholen moeten voldoen om succesvol gebruik te kunnen maken van deze afwijkingen. In elk van de paragrafen maken we onderscheid tussen scholen die gebruikmaken van flexibele onderwijstijden (afwijking 1 en 2) en scholen die alleen gebruikmaken van de inzet van andere onderwijsprofessionals (afwijking 3).

Eerst toont Tabel 6.1 hoe tevreden het onderwijspersoneel en de ouders zijn met de flexibele onderwijstijden. Die tevredenheid is groot, met name over de mogelijkheid om af te wijken van de landelijk vastgestelde schoolvakanties. Zo'n drie kwart van het onderwijspersoneel en zelfs 90 procent van de ouders is hier (zeer) tevreden over. Ook over de mogelijkheid om af te wijken van zeven gebroken schoolweken per jaar is het leeuwendeel (zeer) tevreden, van het onderwijspersoneel 62 procent en van de ouders 78 procent. Vrijwel niemand geeft aan dat ze hier ontevreden over zijn (niet weergegeven). Bij het onderwijspersoneel geldt bovendien dat 83 procent zichzelf (zeer) goed toegerust vindt om les te geven gezien de (mogelijke) verandering(en) rondom de onderwijstijd. Dat aandeel is toegenomen sinds het begin van het experiment. Die toename komt vooral op het conto van scholen die

gebruikmaken van afwijking 3. Die is niet apart weergegeven, mede vanwege het onthullingsrisico van de (paar) scholen die hieraan deelnemen.

Tabel 6.1 **Tevredenheid van onderwijspersoneel en ouders met mogelijkheid om gebruik te maken van de wettelijke afwijkingen binnen ERiO is groot**

	Alle begin	eind	Afw 1 begin	eind	Afw 2 begin	eind
Onderwijspersoneel						
Aandeel <u>toegerust les te geven gezien veranderingen</u>	74%*	83%*	79%	80%	82%	83%
Tevreden <u>afwijken landelijk vastgestelde vakanties</u>			85%	74%		
Tevreden <u>afwijken meer dan 7 gebroken schoolweken</u>					66%	62%
Ouders						
Tevreden <u>afwijken landelijk vastgestelde vakanties</u>			91%	90%		
Tevreden <u>afwijken meer dan 7 gebroken schoolweken</u>					55%*	78%*

* significant verschil tussen begin (schooljaar '20-'21) en eind (schooljaar '24-'25) van het experiment (95%-betrouwbaarheid)
Bron: Personeels- en ouderenquête ERiO (2020, 2024), SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

6.1 Wettelijke verankering

Flexibele onderwijstijden

Vrijwel alle scholen spreken de wens uit dat de mogelijkheden van het experiment wettelijk worden verankerd, ongeacht het type school of de mate waarin de school van plan is het experiment voort te zetten dan wel uit te breiden.

De meeste scholen, met name EFO-scholen, geven aan dat zij de huidige aanpak in dat geval zullen voortzetten. Zoals een leraar het verwoordt: *“Het werkt, dus ik hoop heel erg dat het blijft.”* Twee schoolleiders geven bovendien expliciet aan een voorbeeldfunctie te willen vervullen richting andere scholen die met flexibele onderwijstijden willen starten. Bij één van hen hebben (inter)nationale scholen interesse getoond in het concept. Tegelijkertijd willen zij hun eigen werkwijze verder verduurzamen. Twee andere schoolleiders geven aan uitbreidingsmogelijkheden te willen onderzoeken, onder meer op het gebied van de inzet van andere professionals en de integratie van onderwijs en kinderopvang. Momenteel wordt al binnen één stichting gewerkt aan een aanpak om andere professionals in te kunnen zetten om les te geven.

Niet alle scholen zijn voornemens om hun aanbod van flexibele onderwijstijd uit te breiden, al pleiten zij wel voor verruiming van de wettelijke mogelijkheden om in de toekomst maatwerk te kunnen bieden. Dit zijn met name scholen die momenteel afwijken binnen de wettelijke kaders. Volgens deze schoolleiders past flexibele onderwijstijd bij deze tijd en zou verankering landelijk nieuwe kansen bieden. Zelf zullen de scholen niet uitbreiden op de korte termijn, aangezien er twijfels bestaan over de haalbaarheid met name op het gebied van de personele invulling en de hoge kosten wegens dubbele bezetting. Een bestuurder geeft aan dat het goed mogelijk is dat de school of stichting in de toekomst zal aansluiten bij een eventuele verruiming van de wet, mits uit de praktijk blijkt dat ouders en leerlingen daadwerkelijk baat hebben bij deze aanpak. In dat geval zou het aanbieden van flexibel onderwijs ook vanuit het perspectief van kansengelijkheid een bewuste keuze kunnen worden, om beter aan te sluiten bij de diverse behoeften van leerlingen en gezinnen. Ook een andere niet-EFO school zal bij wettelijke verankering niet direct uitbreiden. Deze school sluit een verdere uitbreiding echter niet uit, al zal deze bestaan uit

beperkte aanpassingen, zoals het beter thematisch vormgeven van de onderwijsactiviteiten tijdens vakantieweken. Ook leerlingen pleiten voor een blijvende verruiming. Eén van hen vertelt: *“Ik zou het experiment door laten gaan. Als kinderen en ouders dat niet willen, kunnen ze altijd de vaste vakanties aanhouden. Dan zou het ook voor de middelbare een goed idee zijn. Want straks ga ik naar het vo en dan kan mijn broertje niet meer meedraaien.”*

Op twee andere scholen is sprake van terughoudendheid, ondanks dat de verankering als wenselijk wordt gezien. De bestuurder benadrukt dat eerst een interne evaluatie nodig is om zicht te krijgen op de werkzame elementen van het experiment. De focus ligt daarbij op de vraag wat de combinatie van onderwijs en kinderopvang oplevert binnen de bredere ontwikkeling naar een integraal kindcentrum. De uitkomsten van deze evaluatie kunnen vervolgens dienen als input voor projectplannen van andere scholen met vergelijkbare ambities.

Tegelijkertijd zijn niet alle betrokkenen van alle scholen even uitgesproken positief of toekomstgericht. Op één EFO-school geeft de schoolleider aan dat het wenselijk zou zijn als de experimenteerruimte behouden blijft, maar dat het geen ramp is als dit niet gebeurt. Twee scholen die niet voldeden aan de randvoorwaarden om de onderwijskwaliteit te waarborgen en daarom de focus zullen gaan leggen op de basale onderwijskwaliteit zijn logischerwijs ook minder toekomstgericht met het oog op de flexibele onderwijstijden. Volgens deze schoolleiding is de onderwijskwaliteit een noodzakelijke voorwaarde om initiatieven zoals flexibele onderwijstijden effectief te kunnen vormgeven. Opvallend is echter dat de schoolleiding, ondanks dat ze gaan stoppen met het aanbieden van flexibele vakanties, expliciet de wens uitspreekt dat het experiment wettelijk wordt verankerd. De schoolleider noemt het *“de toekomst van heel Nederland.”*

Andere professionals

De scholen die afwijking 3 momenteel uitvoeren staan positief tegenover het verankeren van het experiment in de wet. Beide scholen zouden doorgaan met de inzet van externe professionals, zo geven de betrokkenen aan. Leerkrachten van één school melden nu en in de toekomst te kunnen fungeren als voorbeeld voor andere scholen wat betreft een goede samenwerking met andere professionals. Ook de bestuurder zou willen doorgaan met het onderwijs zoals het nu is vormgegeven. De leerkrachten zouden de circuitlessen nog willen uitbreiden door meer samen te werken met de omliggende community en bedrijven. Ook zien zij verbetering mogelijk in de doorgaande leerlijn en het thematisch werken.

6.2 Geen wettelijke verankering

Flexibele onderwijstijden

Bij geen wettelijke verankering van de toegestane afwijkingen bij ERiO leven onder betrokkenen van zowel EFO- als niet-EFO-scholen aanzienlijke zorgen. Zij voorzien duidelijke gevolgen voor hun onderwijspraktijk en maken zich zorgen over de continuïteit van hun werkwijze. Op twee EFO-scholen wordt betwijfeld of het huidige type onderwijs dat zij nu aanbieden nog haalbaar is binnen de bestaande wettelijke kaders. Een schoolleider geeft aan dat dit *“zeer jammer”* zou zijn als zij zich weer moeten conformeren aan de landelijke onderwijstijdnormen, omdat er dan een geheel nieuwe onderwijsopzet moet worden ontworpen.

Niet alleen schoolleiders, maar ook leerkrachten, ouders en bestuurders delen deze zorgen: volgens hen zou het verlies groter zijn dan alleen van de flexibiliteit in onderwijstijd. Zo geven leerkrachten aan een verlies van flexibiliteit in onderwijstijd als ernstig te ervaren; één van hen overweegt zelfs ander werk te zoeken. Daarbij wordt verwacht dat ouders zullen afhaken, omdat zij juist voor deze scholen hebben gekozen vanwege de flexibele onderwijstijden. Volgens schoolbestuurders zouden veel eerder benoemde voordelen, zoals meer overzicht, rust in de groepen en

meer individueel contact, verloren gaan. Ook wordt gevreesd voor een afname van het zicht op leerlingen. Volgens één bestuurder moet er dan ook rekening gehouden worden met een overgangsfase.

Ook andere opbrengsten, zoals de structuur van de leerlijnen en het eigenaarschap van het team, zullen beïnvloed worden. Eén bestuurder geeft aan dat de werkwijze mogelijk nog enige tijd in stand blijft zolang het team stabiel is, maar dat bij personeelsverloop het risico groot is dat het geheel verwatert. De leerkrachten *“kunnen het zich niet voorstellen dat deze manier van werken niet in de wet verankerd wordt”*. Eén leerkracht verwoordt het als volgt: *“Dan denk ik dat je kinderen tekort doet”* en: *“Al die extra tijd die ik nu kan geven aan leerlingen, wanneer kan ik dat dan nog doen?”*. Ook een andere bestuurder spreekt van een onderwijskundig gemis als het experiment zou verdwijnen.

Sommige scholen anticiperen op het mogelijke stoppen van het experiment door alternatieven binnen de wet te verkennen. Zo keert één school bij het uitblijven van wetgeving terug naar het traditionele systeem, maar onderzoekt tegelijkertijd wat wel mogelijk blijft. Men denkt hierbij aan flexibiliteit binnen de herfst- en voorjaarsvakantie. De voorkeur ligt bij het voortzetten van de huidige werkwijze, mits deze financieel haalbaar blijft. Verdere uitbreiding van het aantal flexibele weken wordt daarbij als ongewenst beschouwd, omdat dat de organisatie kwetsbaarder zou maken. Mocht de wetgeving niet volgen, dan heeft de school inspiratie opgedaan bij collega-scholen over hoe beperkte flexibiliteit werkbaar vormgegeven kan worden. Ook een andere school zegt binnen de wet door te gaan en met dezelfde onderwijsmethoden te blijven werken. Het wordt op deze school als meerwaarde gezien dat leerkrachten elkaars klassen kunnen overnemen.

De scholen die niet uitgesproken positief of toekomstgericht zijn zien weinig negatieve consequenties wanneer het experiment niet wettelijk verankerd wordt. *“De school valt er heus niet van om,”* aldus één van de leerkrachten. Dit zijn met name de scholen die zich weer gaan richten op de onderwijskwaliteit. De schoolleiding van één van deze scholen geeft aan kritisch te gaan reflecteren op de doorgemaakte ontwikkelroute. Niet alle veranderingen hebben per definitie positief uitgedakt. Desondanks is er begrip voor scholen waar het experiment wel goed werkt: *“Het zou mooi zijn als scholen de vrijheid krijgen om het zelf in te richten.”*

Andere professionals

Ook wanneer de mogelijkheden van het experiment niet in de wet worden verankerd zou één van de scholen doorgaan met de inzet van andere professionals, zegt de schoolleider. Aangezien er bevoegde leerkrachten aanwezig zijn tijdens de circuitlessen heeft de school hier geen zorgen over. De bestuurder zegt dat andere scholen onder het bestuur dergelijk onderwijs geven, wat als voorbeeld zou kunnen dienen. De andere schoolleider zegt dat het een verarming van het onderwijsaanbod zal betekenen. Bij ziekte is er dan geen vervanging, passend onderwijs komt in de knel en de professionaliseringsmogelijkheid van het team gaat achteruit.

6.3 Randvoorwaarden

De meeste betrokkenen zijn het er dus over eens dat het wenselijk is om de afwijkingen die bij ERiO mogelijk zijn gemaakt wettelijk te verankeren. Welke scholen zouden daar dan vervolgens gebruik van kunnen maken? Deze paragraaf beschrijft de randvoorwaarden die in de verschillende gesprekken het meest naar voren kwamen.

Flexibele onderwijstijden

Uit de gesprekken komt naar voren dat flexibele onderwijstijden op iedere school zouden kunnen werken: *“Ik kan geen scholen bedenken die hier géén baat bij zou kunnen hebben.”* Wel worden enkele randvoorwaarden genoemd waaraan moet worden voldaan om het succesvol uit te voeren. Betrokkenen geven suggesties en adviseren daarbij aan geïnteresseerde scholen om in gesprek te gaan met collega-scholen die al ervaring hebben met flexibele onderwijstijden. Een bezoek op locatie biedt volgens een bestuurder daarbij meer dan een gesprek met een enthousiaste ambassadeur. Het laat de praktijk en de uitdagingen zien zodat men een weloverwogen keuze kan maken.

De randvoorwaarden zijn gericht op een heldere visie, duidelijke communicatie, draagvlak, het werken met individuele leerlijnen en het opvoedklimaat. Allereerst benadrukken betrokkenen van zowel EFO-als niet EFO-scholen het belang van een goed doordachte en vastgelegde **visie**. Zonder duidelijke uitwerking op papier blijkt het lastig om een duurzame verandering uit te voeren. Een nieuwe schoolleider bevestigt dit. Een voormalig collega had goede ideeën, die werden meegenomen toen deze persoon vertrok. Hierdoor, en vanwege corona, kwam het initiatief niet goed van de grond op deze school. Het is volgens betrokkenen van meerdere scholen belangrijk als school duidelijk te hebben wat je wilt bereiken en hoe je dit concreet organiseert. Zoals een aantal leerkrachten zegt: *“Hoe wil je zelf die visie neer gaan zetten, en wat is er dan nodig om dat neer te zetten? Hoe gaan we registreren, wat gaan we registreren, en wie doet wat?”* Een school die zich weer gaat richten op de onderwijskwaliteit beaamt dat een goede voorbereiding essentieel is. Dit betreft niet alleen heldere beleidsafspraken, maar ook praktische zaken zoals een goed administratiesysteem en een jaarplanning, zodat ouders tijdig hun vakanties kunnen inplannen en handhaving wordt vergemakkelijkt.

Ten tweede is het volgens meerdere betrokkenen van belang om het concept **duidelijk te communiceren** naar (toekomstige) leerkrachten en ouders, zodat er heldere verwachtingen ontstaan over (het werken op) de school. Denk hierbij aan afspraken over verlofaanvragen en verplichte aanwezigheid in bepaalde weken. *“Door dit soort kaders heb je op school meer grip,”* aldus een betrokken leerkracht.

Ten derde blijkt het succes van flexibele onderwijstijden volgens betrokkenen af te hangen van het **draagvlak**. Betrokkenen stellen dat het team de visie moet ondersteunen en niet *“vastgeroest”* moet zijn. Er moet sprake zijn van gezamenlijke betrokkenheid: *“Als maar de helft van het team zich beschikbaar stelt voor een flexibele week, dan gaat het niet lukken.”* Leerkrachten zeggen dat wanneer je toelaat te werken in een team en leert loslaten, je werkdruk vele malen lager zal zijn. Volgens een school is het *daarom “van cruciaal belang om het docententeam vanaf het begin mee te krijgen. En het niet in te grote stappen te doen.”* Hierbij benoemt een school dat onderlinge inval- en ruilmogelijkheden vooral aanwezig zijn bij grotere scholen. Ook het leiderschap is hierin belangrijk: de schooldirecteur moet kunnen sturen, motiveren en overzicht bewaren.

Voor terughoudend onderwijspersoneel hebben leerkrachten een boodschap: *“Het komt goed. Aan het begin lijkt het een chaos maar het komt goed, je gaat het resultaat zien. Maak duidelijke afspraken, wees creatief. De kinderen gingen op een andere manier leren. Ze krijgen nu lessen van andere docenten, en leren op een andere manier. Ze hebben er echt behoefte aan. Goed samenwerken en steeds evalueren. En flexibel zijn, ook accepteren dat je een keer voor een collega moet staan.”* Concrete tips van leerkrachten zijn om goed te kijken naar wat kinderen nodig hebben en gerichte oefening aan te bieden (dus geen “bezigheidsmapje”).

Ten vierde lijken flexibele onderwijstijden volgens meerdere betrokkenen vooral te passen bij scholen die werken met **individuele leerlijnen**. Hierbij wordt benoemd dat de leerkrachten goede kennis moeten hebben van de leerlijnen en goed pedagogisch moeten kunnen handelen. Een leerkracht legt uit: *“Je moet goed inzichtelijk hebben wat elke leerling nodig heeft”*. Zo ziet een schoolleider het als onmogelijk om flexibele schooltijden aan te bieden wanneer er traditioneel (lees: klassikaal) wordt lesgegeven in de klas. Ook het bestuur van deze school zou het concept voor dit type scholen niet aanmoedigen, ook omdat zij *“in een conservatief denkpatroon zitten”*.

Ten slotte wordt benadrukt dat ook de thuissituatie van invloed is op het succes van flexibele onderwijstijden. **Ouders moeten bereid zijn om mee te werken** en kinderen moeten kunnen omgaan met de geboden vrijheid. Leerlingen moeten gewend zijn aan kaders waarbinnen zij zelfstandig kunnen bewegen. Volgens één school werkt het concept minder goed voor gezinnen met een autoritaire opvoedstijl. Om hierin ondersteuning te bieden, biedt deze school een cursus *positive disciplining* aan.

Andere professionals

Betrokkenen van de scholen die deelnamen aan afwijking 3 delen diverse adviezen voor scholen die willen starten met het inzetten van professionals van buitenaf. Ze benadrukken ook hier dat een duidelijke **visie** nodig is voor een succesvolle inzet van externe professionals. Een schoolleider onderstreept dat een stevig fundament nodig is om op deze manier te kunnen werken. Een heldere visie, een gezamenlijk doel en een duidelijke richting zijn nodig want *“Alleen dan kun je bij je droom terechtkomen.”* Ook leerkrachten beamen het belang van doelgerichtheid. Zolang het team weet waar het naartoe werkt, is het geen probleem om buiten de gebaande paden te treden of onderweg fouten te maken. Volgens hen moet de keuze voor externe professionals voortkomen uit een gedeelde visie op onderwijs en maatschappelijke betrokkenheid, en niet primair worden ingegeven door financiële motieven.

Leerkrachten vullen aan met concrete voorwaarden. Een belangrijke voorwaarde voor succes is dat de **schoolorganisatie naar buiten gericht** is en actief de samenwerking zoekt met de wijk. Ook is het volgens hen belangrijk om binnen de school **geen onderscheid te maken tussen leerkrachten, ondersteunend personeel en externe professionals** zodat iedereen door de leerlingen als ‘juf’ of ‘meester’ wordt gezien. Daarnaast wijzen zij op het belang om het draagvlak bij ouders niet te vergeten: zij kijken soms met een andere blik naar onderwijs. Tot slot wordt het belang van een **lerende houding** benadrukt: begin klein, durf te experimenteren, durf fouten te maken, en blijf in ontwikkeling.

Volgens betrokkenen biedt deze vorm van onderwijs mogelijkheden voor een breed scala aan scholen. Leerkrachten van één van de deelnemende scholen stellen dat het experiment met externe professionals in principe toepasbaar is op en goed is voor alle scholen. Ook het bestuur geeft aan dat er geen duidelijke grenzen zijn aan de toepasbaarheid van deze werkwijze en is deze invulling van onderwijs voor alle scholen geschikt. De onderliggende overtuiging is dat alle scholen het doel zouden moeten hebben om kinderen zo breed mogelijk op te leiden en te ontwikkelen. Als die visie wordt gedeeld, dan hoort daar ook bij dat leerlingen in contact komen met vakmensen en expertise van buiten de school.

Bijlage A Responsanalyse enquêtes

Tijdens de looptijd van de evaluatie zijn meermaals enquêtes gehouden onder het personeel en de ouders van de deelnemende scholen. De personeelsenquête is jaarlijks ingezet om informatie op te halen voor de evaluatie, de ouderenquête bij de start, halverwege en in het laatste jaar van de evaluatie. Tabel A.1 geeft hiervan een schematisch overzicht.

Tabel A.1 Inzet van de enquêtes gedurende de looptijd van de evaluatie

	Personeelsenquête	Ouderenquête
Schooljaar 2020/21	☒	☒
Schooljaar 2021/22	☒	
Schooljaar 2022/23	☒	☒
Schooljaar 2023/24	☒	
Schooljaar 2024/25	☒	☒

Bron: SEO Economisch Onderzoek/Oberon (2025)

Bijlage A.1 Personeelsenquête

Om inzicht te krijgen in hoe het onderwijspersoneel aankijkt tegen en omgaat met de door het experiment veroorzaakte veranderingen op scholen, hebben zij jaarlijks een uitnodiging ontvangen voor het invullen van een enquête. De respons hierop varieerde per jaar en tussen scholen. Om ervoor te zorgen dat elke school even goed vertegenwoordigd is in de resultaten, ongeacht de hoogte van de respons, is weging toegepast. Door de weging tellen scholen met relatief veel respons minder zwaar mee in het totaal en scholen met relatief weinig respons juist zwaarder. Op deze manier is een evenwichtig beeld van het experiment gecreëerd. Bovendien zijn scholen met minder dan drie respondenten buiten de analyses gehouden.

Bijlage A.2 Ouderenquête

Ook onder de ouders van deelnemende scholen is meermaals een enquête uitgezet, gericht op het inventariseren van het gebruik van en de tevredenheid met de afwijkingen. Bij deze enquête zijn alleen de scholen in de analyses meegenomen met ten minste 14 respondenten. Vanwege de variatie in de respons tussen scholen is – net zoals bij de personeelsenquête – weging toegepast, om elke school evenredig mee te nemen in de visie van de ouders op het experiment.

Bijlage B Beknopte schoolportretten van de deelnemende scholen

It Klimmerblêd en de Sint Ludgerusschool

It Klimmerblêd en de Sint Ludgerusschool zijn twee dorpse basisscholen met een katholieke identiteit die staan in een dunbevolkte streek in Friesland. Deze scholen hebben gedurende het grootste deel van het experiment dezelfde directeur gehad en gebruikten het experiment op vergelijkbare wijze. Beide scholen hebben een zeer innovatiegericht team en er heerst een grote ouderbetrokkenheid. Aan de start van het experiment hadden beide scholen al twee jaar ervaring met flexibele vakanties binnen de wettelijke kaders (voorjaarsvakantie, herfstvakantie en tweede week meivakantie). Deze scholen hadden zich aangemeld om deel te nemen aan het experiment vanwege de mogelijkheid om deze flexibilisering uit te breiden, passend bij de ontwikkeling naar een Sterrenschool. Beide scholen waren aan de start van het experiment van plan om uitsluitend deelname aan de afwijking van de vakanties te verkennen. Hierbij wilde men allereerst de flexibele vakanties binnen de wettelijke kaders continueren om vervolgens door middel van een werkgroep met ouders, het team en het bestuur de vervolgstappen te verkennen om de flexibilisering van de vakanties uit te breiden. Door corona hebben deze werkgroepen vertragingen opgelopen. Uit verschillende inventarisaties na corona bleek dat er geen behoefte was aan uitbreiding van de flexibele onderwijstijden, men is tevreden met de huidige inzet binnen de wettelijke kaders.

Waalcampus

Basisschool Waalcampus is ongeveer zes jaar geleden opgericht en maakt onderdeel uit van een Integraal Kind Centrum (IKC) waar onderwijs en opvang nauw samenwerken. Deze school is sterk in ontwikkeling en heeft een jong, flexibel en innovatiegericht team. De school had aan de start van het experiment al ervaring met flexibele onderwijstijden, doordat ze daarvoor al een jaar werkten met drie weken flexibele vakanties binnen de wettelijke kaders en een flexibel eerste en laatste half uur van de schooldag. Aan het begin van het experiment was de Waalcampus van plan te gaan deelnemen aan de afwijking van de landelijk vastgestelde vakanties, waarbij men eerst zou doorgaan met de flexibilisering in onderwijstijden die ze het eerste schooljaar al hebben doorgevoerd binnen de wettelijke kaders om vervolgens de gevolgen van deze uitvoering nauwkeurig te monitoren en de flexibiliteit van de vakantie eventueel uit te breiden als het bij de behoeftes paste. Tevens was de Waalcampus aan het begin van het experiment van plan om de mogelijkheid van de afwijking van de onderwijsbevoegdheid te gaan verkennen, aangezien het dreigende leerkrachtentekort voor deze school een aanleiding kon gaan vormen om deel te gaan nemen aan deze afwijking. In de loop van het experiment heeft de Waalcampus, door de impact van corona op het onderwijs en de tevredenheid met de huidige flexibiliteit, besloten om de drie flexibele vakantieweken binnen de wettelijke kaders (herfstvakantie, voorjaarsvakantie en tweede week meivakantie) goed te borgen en niet verder uit te breiden.

Montessori Sterrenschool Geerstraat

De Montessori Sterrenschool Geerstraat is een kleinschalige, groene basisschool. De school is volop in ontwikkeling en kent de afgelopen jaren een groeiend leerlingenaantal. Als onderdeel van het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd is de school in 2011 gestart met flexibele onderwijstijden en sindsdien een Sterrenschool geworden. In 2017 is het montessorionderwijs ingevoerd. Sindsdien worden de principes van Maria Montessori – zoals zelfstandigheid, eigenaarschap en leren in vrijheid binnen duidelijke kaders – verbonden met een flexibel schoolmodel dat aansluit bij de behoeften van kinderen en ouders. De school heeft zich aangemeld voor deelname aan het ERiO-experiment om de positieve ervaringen van ouders met het eerdere model van flexibele onderwijstijden voort te zetten en te verdiepen. De Montessori Sterrenschool kijkt af van de landelijk vastgestelde

vakanties en van de standaard vijfdaagse schoolweek. De school is 48 weken per jaar geopend en sluit alleen tijdens twee weken rond Kerst en enkele weken in de zomer. Ouders kunnen in overleg met de school vakantie en vrije dagen opnemen, ook in losse dagen, zodat maatwerk mogelijk is – bijvoorbeeld voor jonge kinderen die gebaat zijn bij een rustiger weekritme.

In de eerste jaren van het experiment werd grotendeels voortgebouwd op het eerdere model. Sinds het schooljaar 2022-2023, na een directiewissel, is met een frisse blik gekeken naar het effect van flexibiliteit op onderwijskwaliteit, kindontwikkeling en teamorganisatie. Daarbij zijn enkele belangrijke inhoudelijke aanpassingen doorgevoerd. Zo is het concept van flexibele vakanties herijkt: er is nu meer aandacht voor pedagogische ritmes, groepsvorming, onderwijstijd en het borgen van leerdoelen binnen een flexibel rooster. Ook is er meer structuur aangebracht in de afstemming tussen ouders, team en directie rondom verlofaanvragen. De koppeling tussen het montessorionderwijs en het flexibele schoolmodel is in deze herziening versterkt. Binnen de school staat het ononderbroken ontwikkelingsproces van het kind centraal. Kinderen werken op eigen niveau aan persoonlijke leerdoelen, begeleid door de leerkracht als coach. De flexibele leeromgeving biedt ruimte voor autonomie, eigenaarschap én rust. Dat vraagt om zorgvuldige afstemming binnen het team en een goed georganiseerde leerstructuur, waarin alle kinderen – ongeacht wanneer zij aanwezig zijn – toegang hebben tot het basisaanbod en de begeleiding die zij nodig hebben. Een uitdaging bij deze aanpak is de personele bezetting, mede door de kleinschaligheid van het team. Het organiseren van continuïteit en beschikbaarheid binnen een flexibel model vergt creativiteit en heldere teamafspraken. Dankzij de betrokkenheid en professionaliteit van het team lukt het om deze puzzel doorgaans passend te leggen. Ook ouders tonen overwegend begrip en meedenkkracht. Samen zorgen ze voor een leeromgeving waarin kinderen zich – in hun eigen tempo en volgens hun eigen route – kunnen ontwikkelen.

Sterrenschool Zevenaar

De Sterrenschool Zevenaar is opgericht in 2011 en heeft vanaf de start deelgenomen aan het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd. De Sterrenschool Zevenaar heeft zich aangemeld voor ERIO, omdat de ouders, het team, de MR en de directie zeer tevreden waren met hoe ze vanuit het vorige experiment werkten met de flexibele onderwijstijden. Ouders kiezen bewust voor het concept van de uitgangspunten van de Sterrenschool. Binnen Experiment Ruimte in Onderwijstijd gaat de school door met wat men binnen het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd al deed. Sterrenschool Zevenaar neemt deel aan de afwijkingen van de landelijk vastgestelde vakanties en het aantal vijfdaagse schoolweken. Op deze school worden flexibele onderwijstijden gehanteerd. Leerlingen kunnen om 08.00, 08.30 of 09.00 uur starten en om 14.00, 14.30 of 15.00 uur stoppen. Dit ligt vast in vier verschillende arrangementen (25,5 tot 27 uur lestijd per week) en afhankelijk van het aantal extra uren onderwijstijd per week worden er knipkaartdagen opgebouwd die ouders flexibel kunnen opnemen. Hierdoor kunnen ouders maximaal drie extra vakantieweken opnemen, naast de landelijk vastgestelde vakantieweken. Deze moeten van tevoren aangevraagd worden, bij de start van het schooljaar en halverwege. Hiernaast mogen ouders jaarlijks maximaal twee knipkaartdagen flexibel opnemen die minimaal één week van tevoren worden aangevraagd. Leerkrachten weten dus van tevoren welke leerlingen wanneer aanwezig zijn. Elke leerling heeft een individueel portfolio. Leerkrachten zorgen voor een gepersonaliseerde weektaak- en maatwerkinstructie. Naast het flexibel kunnen plannen van vakanties gedurende het jaar, wijkt de school af van de reguliere vakanties doordat er onderwijs wordt gegeven in de eerste en laatste week van de zomervakantie. De afwijking van het aantal vijfdaagse schoolweken kan voor individuele leerlingen voorkomen door het opnemen van knipkaartdagen. Gedurende de jaren van het experiment is de werkwijze op de school ten aanzien van de afwijkingen ongewijzigd gebleven.

De Brink

De Brink is een openbare basisschool die staat in een uitdagende stadswijk met een grote diversiteit. De Brink is een IKC en een familieschool. Op deze school zijn er meerdere interventies gericht op het vergroten van de kansengelijkheid in de vorm van samenhangende projecten en experimenten. Bij het Experiment Ruimte in

Onderwijstijd neemt/nam de school deel aan alle drie de mogelijke afwijkingen. Er wordt invulling gegeven aan de afwijking van de wettelijke schoolvakanties door sommige leerlingen op aanvraag drie dagen aanbod te bieden in de herfst- en voorjaarsvakantie. Inmiddels is daar de meivakantie bijgekomen. De leerlingen mogen deze dagen weer vrij nemen voorafgaand aan de kerst- en zomervakantie. Daardoor hebben ze de gelegenheid om familie te ontmoeten die over de wereld verspreid woont. Er zijn ook leerlingen die de school uitnodigt voor de vakantieschool en waarvoor het vooral om het extra aanbod gaat of om de structuur van het naar school blijven gaan gezien de thuissituatie. In totaal nemen zo'n 50-60 leerlingen deel aan de vakantieschool.

Hiernaast wijkt de Brink af van het aantal vijfdaagse schoolweken door elke vijf à zes weken een studiedag te organiseren voor het team ten behoeve van professionalisering en onderwijsontwikkeling. Elke zes weken hebben de kinderen een vierdaagse schoolweek.

Van de mogelijkheid tot afwijken van de onderwijsbevoegdheid heeft de Brink in schooljaar 2021-22 en 2022-23 gebruikgemaakt. Groep 8 volgde in twee niveaugroepen elke donderdag de hele dag onderwijs (techniek, gym, rekenen en lezen) op een vo-school, de eigen leerkracht was hier wel bij.

De Buitenkans

De Buitenkans is een bijzonder neutrale basisschool die onderdeel is van een Integraal Kind Centrum (IKC) en werkt met de pedagogiek van Reggio Emilia als fundament. De Buitenkans bestaat ongeveer negen jaar, groeit flink en is zich nog verder aan het ontwikkelen. In de groepen wordt gewerkt op basis van onderzoeksgericht leren. Bij de oprichting van deze school had de directie als ideaal om 50 weken per jaar open te zijn, omdat dit meer rust zou brengen voor de leerlingen en de begeleiders. De afwijking van de schoolvakanties was bij de start van deze school al een gericht doel en vormde de aanleiding om deel te nemen aan ERIO. Aan de start van het experiment was het doel dat de leerlingen van de Buitenkans meer verspreid over het schooljaar aan- en afwezig zouden zijn en te werken volgens een 10-wekencyclus, waarbij de school twee weken per jaar gesloten is. Door de flexibele schooltijden zouden er vijf periodes van tien weken ontstaan waarin wekelijks minder leerlingen in het gebouw aanwezig zouden zijn. Na enige vertraging door corona is de Buitenkans begin 2021 gestart met de flexibele onderwijstijden. De uitvoering verloopt grotendeels zoals verwacht. De werkdruk van de leerkrachten en de gebruikte administratiesystemen vormden soms een knelpunt. Eind schooljaar 2024/2025 zal de Buitenkans stoppen met de flexibele vakanties door afnemend draagvlak onder het team.

De Wegwijzer

Basisschool de Wegwijzer is een zeer innovatiegerichte school die onderdeel uitmaakt van een Integraal Kind Centrum. Deze school staat in een wijk met een grote populatie inwoners met een migratieachtergrond. Kort na de start van het experiment is de school verhuisd naar een nieuw gebouw waar ruimte wordt gegeven aan het werken in units en niveaugebonden instructiegroepen. De aanleiding van deze school om mee te doen aan het Experiment Ruimte in Onderwijstijd was dat men zich als school verder wil ontwikkelen en meer aandacht wil besteden aan de verschillende talenten van leerlingen en het vergroten van eigenaarschap. Deze school heeft gedurende het experiment afwisselend deelgenomen aan alle drie de afwijkingen, waarbij de invulling van de afwijkingen met elkaar verweven waren en elkaar versterkten. Gedurende de looptijd van het experiment heeft de Wegwijzer zich, met enige vertraging door de verhuizing en de impact van corona, in een continu ontwikkelproces bevonden waarbij de mogelijkheden voor de uitvoering van de afwijkingen zijn geïnventariseerd en tot uitvoering gebracht. Zo is er een nauwe samenwerking met externe professionals uit de buurt tot stand gekomen die activiteiten aanbieden op de school. De focus op de eerste en tweede afwijking is gedurende de looptijd van het experiment losgelaten, omdat de energie van het team niet bij deze afwijkingen lag. De aandacht werd gericht op de derde afwijking, waarbij de inzet van andere professionals is uitgebreid.

La Res

Basisschool La Res is een openbare school die onderdeel uitmaakt van een kindcentrum waar wordt samengewerkt met de voorschoolse en buitenschoolse opvang. De school staat in een voormalige achterstandswijk en heeft een gemêleerde leerlingenpopulatie. Twaalf jaar geleden is men op deze school gestart met het Experiment Flexibiliseren Onderwijstijd. Ouders, leerlingen en medewerkers zijn tevreden over deze flexibele onderwijstijden en sinds de invoering van het experiment is de school flink gegroeid en uitgebreid met twee nevenvestigingen. Basisschool La Res heeft zich opgegeven voor ERiO, omdat alle betrokkenen de flexibele onderwijstijden wilden voortzetten. Deze school neemt deel aan de afwijking van de landelijk vastgestelde vakanties en door het opnemen van losse verlofdagen aan de afwijking van de gebroken schoolweken. Op La Res kunnen ouders voor hun kinderen maximaal 17 flexibele onderwijsdagen opnemen. Kinderen die meer dan zeven flexibele onderwijsdagen opnemen hebben recht op de “zomerschool”. Ook kinderen die baat hebben bij extra onderwijstijd kunnen gebruikmaken van deze zomerschool op basis van sociale indicatie. Binnen dit experiment ging men op La Res door met wat men binnen het vorige experiment al deed. Het plan van aanpak is voor beide experimenten gelijk, met uitzondering van de toevoeging van een locatie met 10-14 onderwijs, die richting het einde van het experiment een losse locatie is geworden. De schoolleiding ziet graag dat de mogelijkheden vanuit het experiment in de wet verankerd worden, omdat flexibele onderwijstijden bijdragen aan kwalitatief goed onderwijs.

De Blauwe Lijn

De Blauwe Lijn is een school in een multiculturele wijk in een grote stad. De ouderpopulatie bestaat daardoor uit veel ouders met familie in het buitenland. Er was veel ongeoorloofd verzuim door familiebezoek buiten vakanties om. Daarnaast zijn ze op De Blauwe Lijn van mening dat zes weken zomervakantie niet van deze tijd is. Voor leerlingen, zeker in deze wijk, is zes weken vakantie te lang. Leerlingen krijgen te maken met een terugval in onderwijsniveau (de ‘zomerdip’), of zitten (noodgedwongen) alleen thuis of zwerven op straat. Daarnaast willen zowel ouders als medewerkers flexibel op vakantie kunnen. Leerlingen komen terug tijdens de mei- of twee weken zomervakantie, waarin ze werken aan herhaling en een schooldoorbroken thema. Sommige leerlingen komen in die weken naar school voor extra onderwijs, zonder op andere momenten op vakantie te gaan. Dat vindt de school niet erg, de leerlingen krijgen daar gym, fruit, ontbijt en onderwijs. Ze juichen de extra inzet in de vakanties dan ook toe om de kanselijkheid te kunnen bevorderen. De Blauwe Lijn maakt geen gebruik van de inzet van andere professionals; de leerlingenpopulatie heeft orde, structuur en regelmaat nodig.

De Fakkel

De Fakkel is een basisschool in een grote gemeente. Tijdens de coronacrisis heeft het afstandsonderwijs een vlucht genomen op deze school. Hiermee hebben ze waardevolle ervaring opgedaan die past in hun onderwijsvisie, namelijk eigenaarschap van leerlingen en ontdekkend en onderzoekend leren. ERiO maakte het mogelijk dat kinderen meer onderwijstijd thuis kunnen volbrengen onder de hoede van een ouder, waarbij ze zelf met een eigen – soms schoolvakoverstijgend – leerdoel konden komen waaraan ze gingen werken. De opgedane kennis wordt gedeeld met de klas. De leerkracht behoudt toezicht op het leerproces, doordat in gezamenlijkheid (leerkracht, kind, ouder) een leerplan wordt opgesteld waarin doelen en werkwijze staan omschreven. Evaluatie vindt plaats middels toetsing en/of presentatievorm op school. Doordat de coronacrisis al een tijdje uit zicht is, en ouders weer minder thuiszijn, is het experiment langzaam uitgefaseerd. Vooral voor leerlingen met een extra onderwijs- of zorgbehoefte is het een uitkomst om een deel van het onderwijs thuis te volgen.

De School

De School hanteert sinds de oprichting ruime onderwijstijden, met als doel om onderwijs op maat te kunnen bieden voor iedere leerling. Het uitgangspunt dat het onderwijs zich aanpast aan het kind – in plaats van andersom – wordt op deze manier gerealiseerd. De pijlers van deze vernieuwende schoolorganisatie zijn: ruime en flexibele openingstijden, themagericht onderwijs en inspraak van leerkracht, leerling en ouder. Om deze werkwijze voort te zetten, maakt De School gebruik van de mogelijkheid om af te wijken van de landelijk vastgestelde vakanties en het aantal vijfdaagse schoolweken. Van de overige afwijkingsmogelijkheid is geen gebruikgemaakt. De School is van mening dat gastdocenten altijd geflankeerd moeten worden door een vaste, voor de kinderen vertrouwde én eindverantwoordelijke docent van de school zelf. Gedurende het experiment heeft De School vastgehouden aan deze werkwijze; er hebben zich geen grote veranderingen voorgedaan. Wel is de onderwijsorganisatie in de tussentijd veranderd. Daarom zal De School in het komende schooljaar anders omgaan met flexibiliteit.

Helcherseeschool

De Helcherseeschool staat in een regio met veel landbouw en toerisme. Een lange vakantie in de zomermaanden komt de ouders daardoor niet goed uit. Via flexibele vakanties kan de school tegemoetkomen aan de ouders, tijd en moeite besparen van trajecten voor (vaak moeizame) verlofaanvragen en ongeoorloofd verzuim tegengaan. Ouders geven aan het begin van het schooljaar op of ze vakantie willen opnemen (één week en vijf snipperdagen of twee weken aaneengesloten). De school is in de meivakantie en zomervakantie een week open waarin de leerlingen de onderwijstijd inhalen. De leerlingen werken in de ochtend aan een eigen onderwijspakketje dat de leerkracht voor ze heeft samengesteld, met daarin herhaling of gemiste stof. In de middag werken ze aan een groepsdoorbroken thema. Het personeel heeft de mogelijkheid om op andere momenten vakantie te nemen doordat ze tijdens de meivakantie of zomer doorwerken. Dat gaat altijd in goed overleg. Er is geen sprake geweest van uitbreiding van het experiment (bijvoorbeeld meer flexibele vakantiedagen), daar was geen behoefte aan bij zowel ouders als het onderwijsteam.

Kindcentrum Snijders

Kindcentrum Snijders is een innovatieve school die zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld tot integraal kindcentrum. Deelname aan ERiO heeft geholpen om dichterbij hun stip op de horizon te komen. Dit omvat een integraal aanbod voor kinderen en hun ouders, waarbij medewerkers van het IKC samen de verantwoordelijkheid dragen voor de ontwikkeling van kinderen gedurende de hele dag. Binnen het experiment zijn weloverwogen stappen gezet in de integratie tussen onderwijs en opvang. Alle bso-medewerkers hebben ook onderwijsuren en draaien elk op een eigen en passende manier mee in de onderwijsunits. Deze intensieve samenwerking tussen opvang en onderwijs geeft een positieve impuls aan de doorgaande ontwikkeling van kinderen en de kwaliteit van het aanbod. Sinds de keuze voor het vijf-gelijke-dagen model in schooljaar 2023-2024, hanteert het kindcentrum negen gebroken schoolweken per jaar. Het teveel aan onderwijstijd als gevolg van de nieuwe onderwijstijden wordt gecompenseerd door meer studiedagen verspreid over het jaar, waarin het team zich professionaliseert en werkt aan (verdere) onderwijsverbetering.

Openbare Sterrenschool De Vliegenier

Sterrenschool De Vliegenier deed mee aan EFO en heeft binnen ERiO het aanbieden van flexibele vakanties kunnen voortzetten. Dit wordt gewaardeerd door zowel ouders als teamleden die buiten de reguliere schoolvakanties op vakantie willen. Leerlingen die flexibel vakantie opnemen, halen de gemiste onderwijstijd in tijdens de reguliere vakanties. Dit kan alleen niet in de kerstvakantie en tijdens de laatste vier weken van de zomervakantie (was voorheen de laatste drie weken). Tijdens de zogenoemde 'gouden schoolweken', de eerste drie weken van een schooljaar en de vastgestelde toetsperiodes, is het niet mogelijk om vakantie op te nemen. Ouders doen het liefst minimaal vier weken van tevoren een aanvraag via de digitale vakantieplanner. Een vakantieaanvraag mag niet meer

dan tien aaneengesloten vakantiedagen per schooljaar bevatten. Wel mogen ouders daarnaast in hetzelfde schooljaar nog een korte vakantieaanvraag doen. De directie ziet erop toe dat leerlingen de gemiste onderwijstijd in hetzelfde schooljaar inhalen en geen zeer lange periode aaneengesloten naar school gaan. Ouders worden gewezen op de ongewenste gevolgen hiervan en hebben ook zelf een verantwoordelijkheid om hierop te letten bij het indienen van een vakantieaanvraag. Voor het kunnen verzorgen van lessen tijdens de opengestelde schoolvakanties, is een extra flexibele leerkrachtondersteuner in dienst. Deze leraar zorgt ervoor dat de 'eigen' leerkracht kan worden uitgeroosterd om 'bakjes' met schoolwerk voor leerlingen klaar te zetten. Van alle leerkrachten op school wordt verwacht dat zij weleens in de reguliere vakantie werken. Dit is ook noodzakelijk om de bezetting in de vakanties rond te krijgen. In de opengestelde schoolvakanties zijn ook de leerlingen van collegaschool IKC Sterrenschool Apeldoorn welkom die flexibele vakantie hebben opgenomen. Dan is er ook een leerkracht van die school aanwezig.

IKC Sterrenschool Apeldoorn

Sterrenschool Apeldoorn biedt ouders sinds 2010 de mogelijkheid om vakantie op te nemen buiten een deel van de landelijk vastgestelde vakanties. Tijdens de kerstvakantie en de laatste drie weken van de zomervakantie is de school gesloten. Ook heeft de school de eerste drie weken van een schooljaar en de vastgestelde toetsperiodes uitgeroepen tot 'gouden schoolweken', waarin geen vakantie mag worden opgenomen. Voor de opname van flexibele vakanties vullen ouders minimaal acht weken van tevoren de online vakantieplanner in. Dit biedt de school de mogelijkheid om voldoende schoolpersoneel in te plannen tijdens de reguliere vakantieperiodes waarin de school geopend is en waarin leerlingen hun gemiste onderwijstijd 'inhalen'. De 'eigen' leerkrachten van de leerlingen maken hiervoor een pakket met taken en opdrachten klaar.

Door verandering in de leerlingenpopulatie is er in de loop van de jaren steeds minder gebruikgemaakt van de flexibele vakanties. Hierdoor is de openstelling van de school op de eigen locatie afgebouwd. Inmiddels wordt het onderwijs in bijna alle vakanties op de locatie van collegaschool Sterrenschool De Vliegenier verzorgd, waarbij een leerkracht van Sterrenschool Apeldoorn aanwezig is. In overleg met de MR en het schoolteam is besloten om vanaf schooljaar 2025-2026 te stoppen met de flexibele vakanties.

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2025-169
ISBN 978-90-5220-598-4

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2025 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl